

BONDEVENNEN

Nr. 39 – 25. september 2015

**Sprek dame
på bygda**

RETT FÔR GIR ØKT LØNNSOMHET

FORMAT

Skreddersøm til din produksjon

Det som er riktig fôrblending for en produsent, er ikke nødvendigvis riktig for en annen. Derfor tilbyr Felleskjøpet Rogaland Agder en rekke blandinger til smågris, slaktegris og purker.

Valg av den beste kraftfôrblendingen gir økt trivsel, bedre produksjonsresultater og økonomi.

Vi hjelper deg til å nå dine mål.

Ta kontakt med en av våre konsulenter på svin:

Borghild Barstad, tlf. 413 12 160

Gert Vognstoft, tlf. 970 53 779

Harald Støyl, tlf. 975 60 020

Egil Hervik, tlf. 915 47 591

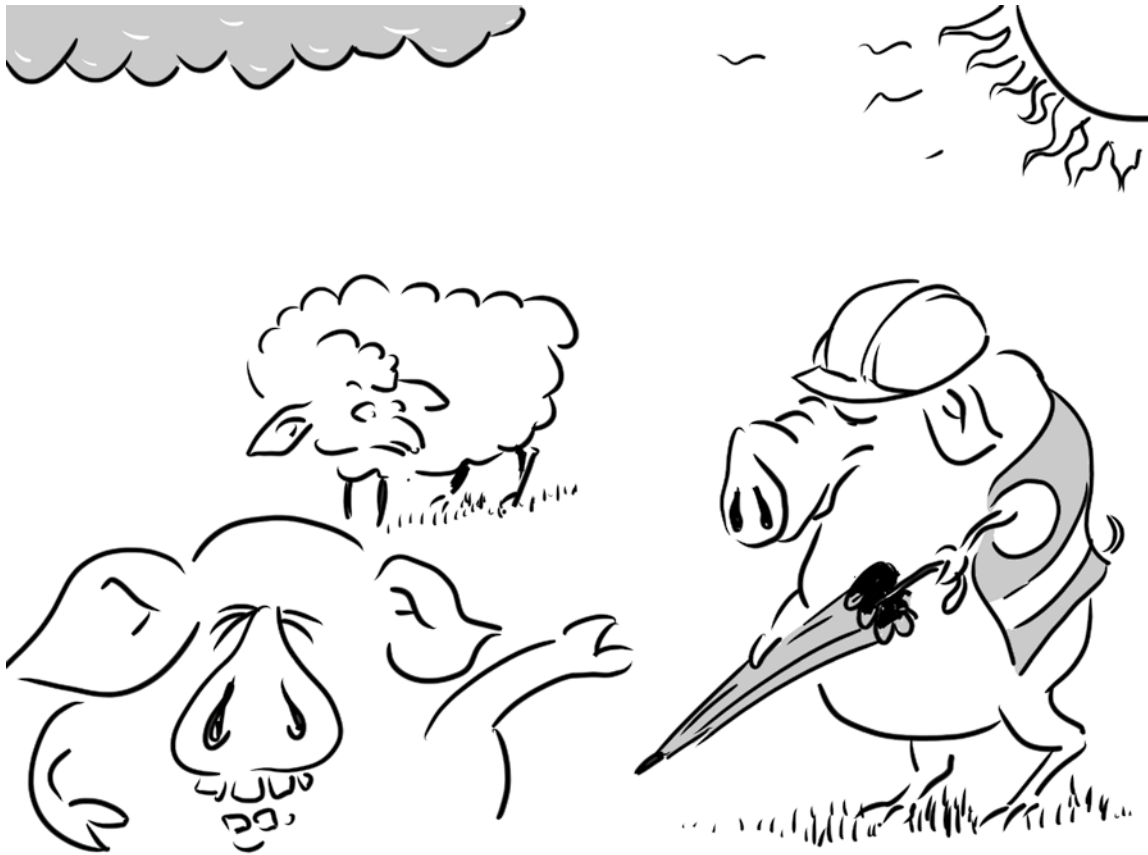
Bestill på **www.fkra.no** eller ring vår ordretelefon **994 30 640**.

Felleskjøpet Rogaland Agder

Felleskjøpet Rogaland Agder (FKRA) bidrar til økt lønnsomhet for bonden! Vi produserer og selger fôr, gjødsel og såvarer. Vi leverer dessuten traktorer og maskinvarer. Vi har 19 butikker og 7 verksteder fra Sunnhordland i nord til Tvedestrand i sør. Hovedkontoret ligger i Stavanger, mens maskindivisjonen ledes fra Klepp.

Førebygga eller reparera

FØREBYGGING HANDLAR OM å gjere tiltak for å hindre ei negativ utvikling.

- **HVORDAN DEN** enkelte produsent legger opp det forebyggende arbeidet på sitt bruk, er det som vil avgjøre om vi kommer til å vinne kampen mot LA-MRSA bakteriene i Norge, skreiv regiondirektør i Mattilsynet, Hallgeir Herigstad, i artikkelen, *Kampen mot MRSA*, i Bv nr 38.

KAMPEN OM GOD HELSESTATUS

i husdyrhald er utfordrande. Bakteriar og virus er usynlege fiendar som kan vera til stades over alt. Viruset sin biologi og angrepsvåpen er så komplisert at det er til å bli svimmel av. Bakteriane framstår som meir konkrete individ, og med antibiotika i kofferten kan, eller rettare sagt kunne, veterinærane opptre som trollmenn. Men så har altså naturen gjort nokre smarte grep og utvikla resistens mot penicillin og andre antibiotika. Difor må ein, i enda sterkare grad, tenke førebygging for å halde

MRSA-bakteriane borte frå norske svinebesetningar.

Å FØREBYGGA er ei kunnskapsbasert handling, der ein både kjenner årsaka til utfordringa og veit kva tiltak som verkar. I vitenskapsteori er dokumentert samanheng mellom årsak og verknad grunnleggande for om ein har tillit til, eller forkastar, ein teori.

FØREBYGGING krev kunnskap og innsikt i det ein held på med. Og at ein orkar. Det kan jo gå godt sjølv om ein tek snarveg. Over tid, er førebygging å sjå på som ei investering, det svarar seg.

Førebygging gjeld på dei fleste livsområde. Alternativet er ei la det skure-haldning. Resultatet av det blir fort behov for å reparera. Eit dyrt og langt mindre effektivt alternativ.

I DEI STORE samfunnsspørsmål som folkehelse, fattigdom og klimautfordringar gjeld dei same mekanismene som i biologien. Det er snakk om årsak og verknad. Ein kan

velja å la det skure, og la utviklinga fritt gå sin gang. Eller at vi har politikarar som står opp for kunnskapsbaserte avgjersler, tufta på ei fri og uavhengig forskning.

KVA ER DET med førebyggingsarbeidet som irriterer oss? Det ligg noko klamt og livsfornektande i omgrepet. Vi likar å ture fram, utan å tenke konsekvens. Evna til å tenka langsiktig er truleg svekka av velstand og gode dagar. La det skure-kulturen høver som hand i hanske med ein populistisk politikk som er karakterisert av forakt for regulering og lite interesse for konsekvensvurdering. Resultatet ser vi når naturen melder tilbake om at nok er nok.

Eirik Stople
eirik@bondevennen.no

Årgang 118

Utgjevar:
Bondevennen SA

Abonnement:
kr 950,-

Bankgiro:
3201.05.11916

Redaksjon:
Sandvikveien 21, Hillevåg
Postboks 208 sentrum,
4001 Stavanger

Telefon:
51 88 70 00 (sentralbord)
51 88 72 61 (9.00-15.30)

E-post:
post@bondevennen.no

Internettadresse:
www.bondevennen.no

Redaktør

Eirik Stople
eirik@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 60/976 06 969

Redaksjonen

Jofrid Åsland (red. sjef)
jofrid@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 73 44/938 82 341

Jane Brit Sande
janebrit@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 63

Liv Kristin Sola
livkristin@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 64

Grafisk

Sten Torgeir Solberg
sten@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 65

Thea Hjertuslot
thea@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 65

Abonnement

Ann Solfrid Woldmo
ann@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 61

Annonsar

Grete Botnan
grete@bondevennen.no
Tlf.: 51 88 72 61

Teikningar: Ilan Sharoni
Trykk: Kai Hansen AS
Eigarar: Felleskjøpet Rogaland Agder,
Nortura SA og Tine SA

Framsida

Ingvild Hovind hadde fast jobb som byplanleggar i Stavanger. Så møtte ho bonden Stein Olav Fattnes på møteplassen.no. I dag er dei gift, og Ingvild arbeider med utvikling av eit rimeleg hyttekonsept på garden i Fattnes i Suldal.
Foto: Jofrid Åsland

Denne veka i Bondevennen

Glenn Mathingsdal og Tone Malmin driv gard på Lista, i Vest Agder. Mjølkeprodusentane deler sine byggeplanar, mål og økonomiske vurderingar i forhold til nytt lausdriftfjøs.

Pågangsmot finn me også i Suldal, der tre damer har starta eiga gründerverksemd i Fattnes. Dei tre fortel kvifor dei vel å stå på eigne bein. Få med deg fire fagartiklar frå Norsk Landbruksrådgiving. Du kan lese om transportkostnader, optimal utnytting av plantenæringsstoff, storfe på utmarskbeite og potetesesongen.

REPORTASJAR

Lange arbeidsdagar..... 10
Pågangsmot og gründer-
virksomhet i Fattnes..... 22

AKTUELT

Dyrsku'n 6
Ambisiøst mål for vassdraga
i Rogaland..... 8
Heider til Chevre med
smak av ramslauk 9
Vil reise debatt rundt
omorganiseringa av NLR..... 25

DESSUTAN

Høsten 21
Hadde eg venger,
så ville eg fly..... 27
Faglag og møte 30

NORSK LANDBRUKS- RÅDGIVING

Lønnsomme tilpasninger ved
ulike transportavstander..... 14
Optimal utnytting av
plantenæringsstoff..... 16
Årets potetesesong..... 17
Mineralinnhald i blodet 18

Edle dråpar

Godt samarbeid gir ofte eit godt resultat. Det same gjeld mjølk kartongen. Eit godt tips for å få ut dei siste edle dråpane av Biolaen.

Kornljå

Frå Peder Tjåland (85) får me vite at biletet viser ein ljå som blei nytta til å slå korn, før maie og sjølvbindaren si tid, altså før krigen. Det var klemd ned ein profil i ljåen som gjorde den sterkare. Dei meir hogg, enn førde, ljåen gjennom stråa. Til forskjell frå gras, slo ein kornstråa inn mot åkeren. Det var festa ein skjerm til orvet, som førte med seg stråa. Etter slåttekaren gjekk det to personar og laga kornband, slik at det blei klart for neste skår. Tjåland har sjølv vore med på kornslått med ljå. Han hugsar også at same type ljå, men halvdelen så lang, blei nytta til lyngslått.

Argentinerkjøttet

Norge har kjøt nok selv

Disponenten fro Bøndernes fællesslagteri C. Lütcherath skriver:

I en række overskrifter ser man i disse dage «argentina-kjøtt kan skaffes frit Kristiania for kr. 1.00 pr. kilo.»

Er de herrer som sitter i den kommunale provianteringskommission, er presten og publikum ubekjendt med at der i hele sommer, særlig nu i flere uker og endnu fremover en hel tid sælges i hundreder av storfæskrotter – jeg tør si 75 procent av det antal der torvføres – for en engrospris under kr. 1.00 pr. kilo. Det kjøtt som leveres til vore soldater, og dette skal jo være en god vare, er nu i ukesvis kjøpt for fra 80 øre til praktisk talt toppris 92 øre.

Frå BV 39 – 1915

Driftstilskotet – pensjonering av bønder

La oss ikkje glemme at den store bondedøden er et resultat av en teknisk/biologisk revolusjon som har gjort garden så alt for liten.

Utviklingen er omtrent den same i de vestlige land: Produktiviteten dvs. produktmengde pr. årsverk, har nådd stadig nye høyder i jordbruket. Men likevel er det nettopp her det kniper. Den enkelte bonde har ikkje maktet å produsere nok til å betale de økte kostnader. Vi ser det så godt i vårt eget land: Samtidig med at de totale realinntekter i jordbruket har gått tilbake, har realkostnadene bare steget. Hvordan har dette kunnet være mulig uten at det ble en virkelig krise for jordbruksbefolkningen?

Jo, vi er stadig færre om å dele produksjonskaken. Derfor har jordbruket så vidt klart å holde realinntektene pr. bruker så noenlunde konstant.

Frå BV 39 - 1965

For 100 år sidan

For 50 år sidan

Dyrsku'n

Heilt frå starten, har husdyrutstillinga vore sjølv hjarta av Dyrsku'n i Seljord.

✓ Liv Kristin Sola

Mange fann vegen til «Fjøset» på opningsdagen, for å sjå geit, ku og kalv. Bønder frå ulike stadar i Sør-Norge, samlast for å visa fram husdyra sine og treffa kollegaer frå andre delar av landet. Dyrsku'n er ein møtestad mellom det tradisjonelle og det moderne. Begge delar er viktige for framtidas landbruk.

Bilete neste side

1 og 2: Kalvemønstringa var delt inn i to klassar. Heidi Skårland, 11 år, frå Time (1), og Amalie Dyvik, 10 år, frå Sandnes (2), var på Dyrsku'n for første gong. Randi vann si klasse med jerseykalven Tone. Amalie vann si klasse med NRF-kalven Anine.

3 Marie H. Bråddli frå Sola, i Rogaland, hadde med seg to kyr til Seljord. Nala

Geita Kaisa vart heidra med Dyrskuprisen 2015. Sakarias (7) og mor, Marie Veslestaal, tok stolt imot prisen. Kaisa har 109 i indeks, og fekk 9 poeng for kropp og bein, og 8 poeng for jur og spenar. Far er 2012160.

vart kåra til beste NRF, og holstein-kua vann si klasse og fekk dagens høgaste poengsum.

Etter hard konkurranse, vann Marie også ungdomsmønstringa, som best av ti deltakarar.

4 og 5: Det vart kåra to vinnarar under geitemønstringa. Jørgen Hauge, 15 år, med geita Gunvor Elisabeth (4), og Øsmon Aarbakk, 9 år, med Surri (5).

Jørgen hadde lært Gunvor Elisabeth å reisa seg på to for å få tak i kvisten. Surri har fått namnet fordi ho surrar så mykje. Rett som det var, tok ho seg ein kjapp tur over plassen, med niaringen hengande etter.

Fleire bilete på www.bondevennen.no (Sjå under aktuelt i menyen).

Optimist på vegne av landbruket

– Landbruket er truleg den mest verdifulle produksjonen me har her i landet. Landbruket har tida framføre seg, sa Ingebrigt Steen Jensen, då han opna Dyrsku'n i Seljord. Han trakk fram tre punkt.

Matsikkerheit

– Me skal dyrka mat her i landet. Det er det som gjer oss til ein sjølvstendig og fri nasjon. Det er ikkje lenger sjølvstendig at me kan importera maten, sa Steen Jensen.

Han viste til at klimaendring og befolkningsauke verkar inn på landbruk og matproduksjon verda over.

– Norge lever farleg, med ein stadig lågare sjølvforsyningsgrad. Ein sjølvstendig nasjon må kunne brødfø seg sjølv, sa Steen Jensen.

Mattryggleik

– Våre ulemper er våre hjelparar, sa innleiaren, og viste til norsk klima og geografi er ein medspelar for produksjon av trygg og sikker mat.

– Det er ein fantastisk verdi som me må ta vare på. Me må stola på produkta våre. Folk er opptatt av så mykje meir enn pris, la han til.

Tyske Liedl, freista med låge prisar, men ga opp. Norske forbrukarar ville ha kjende merkevarer, og gjorde trygge val i butikken.

Syssetsetting, økonomi og verdi

Landbruket sysselsetter 150.000, og næringa betyr mykje for økonomien i landet.

– Me bruker 10-11 % av inntekta på mat. For 30 år sidan brukte me 40 %. Mat har blitt utruleg billig i Norge.

Steen Jensen siterte Oscar Wilde:

– Den finaste songen eg veit om, ein song som godt kunne vore nasjonalsongen vår, sa Ingebrigt Steen Jensen, og stemte i «Mellom bakkar og berg....» Dagens konferansier, Åsmund Nordstoga, og heile Dyrskupublikumet reiste seg og song med.

«Ein kynikar, er ein som veit prisen på alt, men ikkje verdien av noko.»

– Me må kjenne til verdien av å ta heile Norge i bruk. Me skal dela med oss, men eiga og ta vare på det som er umisseleg, våre verdiar, avslutta Ingebrigt Steen Jensen.

Ambisiøst mål for vassdraga i Rogaland

– Haldningar og kunnskap er viktigare enn kontroll og reaksjon, sa landbruksdirektør Hadle Nevøy, under konferansen om Reint vatn i jordbruksområda, som nyleg blei arrangert på Bryne.

✓ Eirik Stople

Konferansen var i regi av Fylkesmannen i Rogaland, Rogaland Fylkeskommune og Rogaland Bondelag.

Vassdirektivet set nye krav

Det er føreteke kartlegging av tilstanden av vassdraga i Rogaland. Styresmaktene set krav til at dei vassdraga som ikkje tilfredsstillar vassdirektivets krav til miljøtilstand, må få utarbeidd handlingsplan. Dette er sektorovergripande planar, med krav om offentleg godkjenning for kvar sektor, til dømes jordbruk, industri, kommune.

– Bakteppet for reint vatn konferansen er at landbruket tek mål av seg å rydde opp i vassdraga gjennom frivillige tiltak. Om vi ikkje lukkast, er riset bak speglet at miljøstyresmaktene pålegg oss tiltak i medhald av vassforskrifta, fortel organisasjonssjef, Olav Sande, i Rogaland Bondelag.

Jordbruksdrift påverkar vasskvaliteten

Marit Hauken, ved Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO), presenterte resultat frå overvakingsprogrammet JOVA. Gjennom programmet har dei i ei årrekke registrert fosfor- og nitrogenavrenning i utvalde overvakingsområde rundt om i landet. På Jæren er registreringsområda lagt til nedslagsfelta i Skas-Heigre kanalen og Time-bekken.

– Oppgjødsling av vassdrag, det ein kallar eutrofiering, er vanleg i vassdraga i Jær-regionen, til dømes Frøylandsvatnet. Oppgjødsling fører til; algevekst (masseoppblomstring), oksygenmangel på botn der biomassen blir nedbroten, frigjer

F.v. Olav Gjedrem, Ragnvald Gramstad, NLR Rogaland, Geir Paulsen, FKRA, og Olav Husvegg. Olav Gjedrem og Olav Husvegg arbeidar i prosjektet Frivillige tiltak i landbruket. Dei arbeider, tett på bøndene, med mange tiltak for å redusere miljøbelastninga på vassdraga.

av fosfor frå sedimenta, endra pH i overflatevatnet, utrydding av naturlege planktonalgesamfunn og framvekst av mindre gunstige samfunn av mikroorganismar, sa Marit Hauken.

Redusert bruk av fosfor

Frå 1980-talet er fosforsalet i Norge redusert frå ca 28.000 tonn til ca 7.000 tonn per år. Mjøssaksjonen og andre aksjonar som Aksjon Jærvassdrag og overvakingsprogram, jfr JOVA-programmet, har medverka til ny kunnskap og endra gjødslingspraksis hjå bøndene. Fosforgjødslinga er vesentleg redusert.

– Nå ventar vi at den nye vassforskrifta vil føre til ytterlegare nedgang i fosforsalet, sa Hauken.

Avrenning

Årleg nitrogenavrenning, kg per daa jordbruksareal i eng, er registrert til ca 5 kg i Timebekken og ca 4 kg i Skas-Heigrekanalen. Tilsvarende tal frå kornområda ligg på ca 5 kg, og frå potet/grønsakområda ca 9 kg. Årleg fosforavrenning, ved målestasjonane på Jæren, er på ca 120 gram per dekar. Årleg stofftap (jordpartiklar) er langt mindre i eng enn i åkerkultur og korn.

Registrering av gjødselpraksis syner at det mest ikkje blir nytta mineralgjødsel av fosfor til eng i overvakingsområda på Jæren.

Vasskvaliteten i Rogaland

– Før var hovudfokus på målingar av fosfor og nitrogen, nå er merksemda på biologiske undersøkingar, med andre ord; livet i vassdraget, sa Ørjan Simonsen hjå Fylkesmannen i Rogaland.

Miljøstyresmaktene graderer vassdraga ut frå omgrepa miljøtilstand, med ein skala frå svært dårleg til svært god. Grensa for bærekraftig drift ligg i skjeringspunktet mellom moderat til god, på skalaen for miljøtilstand.

– Omgrepet miljøtilstand tek både omsyn til biologisk status og dreneringstiltak/kanalisering i vassdraget. Vassdraga med mest tydeleg påverknad frå landbruk finn vi på Jæren, i Vatsvassdraget og på dei ytre Ryfylkeøyane, sa Simonsen.

Simonsen konkluderte med at i dei viktigaste jordbruksområda i Rogaland ligg vasskvaliteten for ein stor del på moderat til dårleg miljøtilstand, som er dårlegare enn det som på miljøskaalen blir definert som grensa for berekraftig bruk.

Ei ny undersøking frå 2015 viste at mindre intensivt drivne område, i Dalane og i Ryfylke, kjem betre ut på miljøskaalen.

Kva er rett mineralgjødsel?

Geir Paulsen, FKRA, blei utfordra på om bøndene brukar rett mineralgjødsel. Paulsen tok utgangspunkt i eit næringsbehov til eng på 3 kg fosfor

dekar/år, som tilsvara den mengda fosfor som blir ført bort via avlinga. Behovet blir normalt innfridd med ei normal gjødsling med husdyrgjødsel.

– At det framleis er nokre som nyttar fullgjødsel 22-2-12 og 23-3-10 i kombinasjon med husdyrgjødsel til eng er både skadeleg for miljøet, og unødvendig ut frå fosforbehovet til plantene, sa Paulsen. Dessutan er valet ei dyrare løysing enn nødvendig.

Kva kjøper bonden?

Rangert etter sal av nitrogen har FKRA følgjande rangering på gjødselsal:

1. Kalkammon m/S,
2. Fullgjødsel 25-2-6,
3. Ammoniumnitrat 34 % N,
4. Kalkammon u/S,
5. Opti NK 22-0-12,
6. NPK 22-3-10,
7. Fullgjødsel 22-2-12,
8. Helgjødsel,
9. Fullgjødsel 18-3-15,
10. Urea 46 % N.

Gjødselsalet i Rogaland har vore på stigande kurve dei siste åra.

Fosfortilstanden i jorda påverkar fosforgjødslinga

Innhaldet av lettlyseleg fosfor i jorda blir uttrykt i P-AL tal etter fylgjande gradering:

P-AL, mindre enn 2, låg

P-AL, 3-6, middels

P-AL, 7-15, høg

P-AL, over 15, svært høg

Fordeling av dyrka jord på Jæren, gradering av fosfortilstanden

P-AL, 0-10, ca 40 % av arealet

P-AL, 10-15, ca 20 % av arealet

P-AL, over 15, ca 40 % av arealet

Paulsen konkluderte med at dei fleste bøndene på Jæren brukar rett gjødsel, men at vi framleis ser eit visst overforbruk av fosfor.

Resirkulering av næringsstoffa på eigen gard

– Eg har følgd gardsbruk over 30 år som berre resirkulerer fosfor, utan at det går utover avling eller fosfortilstanden i jorda, fortalde Ragnvald Gramstad i NLR-Rogaland. Ei normal husdyrgjødsling til eng tilfører jorda

3-4 kg fosfor, tilnærma det same som blir ført bort via avlinga.

Gramstad presenterte avlingstal for eng, frå Skas-Heigre og Time beken, utan tilføring av fosfor frå mineralgjødsel. Gjennomsnittsavlingane låg over 1.200 kg tørrstoff per dekar, for åra 2013 og 2014.

Han konkluderte med at fylgjande forhold har konsekvens for miljøstatusen i vassdraga, utan at det treng å gå utover grasavlingane.

- Auka utnytting av husdyrgjødsel.
- Redusert innkjøp av mineralsk fosfor i mineralgjødsel.
- Respektere gjeldande regelverk for lagring og bruk av husdyrgjødsel.
- Større del av husdyrgjødsel må brukast om våren og etter 1. slått.

Beklagelse

Stoffet i artikkelen om Frihandelsavtalene overstyrer nasjonalstatene, var hentet fra Agri Analyse, rapport 2 og 3, 2015. Vi beklager at kjelde for stofftilfang var falt ut.

Red.

Heider til Chevre med smak av ramslauk

Tine Haukeli Meieri har fått Spesialitetsmerket «Unik Smak» for osten Chevre Ramsløk Haukeli.

■ Liv Kristin Sola

Osten er smaksatt med ramsløk, og er den tredje chevreosten i utvalet til meieriet på Haukeli. Frå før har dei Chevre Orginal Haukeli og Chevre

Naturell Haukeli. Alle tre ostane er heidra med Spesialitetsmerket «Unik Smak» frå Matmerk.

– Unik Smak stemplet gir osten eit statussymbol på matfatet. Med denne utmerkinga vert det lettare å målretta sal inn mot kundar som er ute etter smakar som skil seg ut, seier Hans Vandaskog Nesheim, meierisjef på Tine Haukeli Meieri.

Chevreostane vert ikkje produsert i store volum. Tine Haukeli Meieri profilerer seg mot hotell- og restaurantbransjen, og samarbeidar med dyktige kokkar rundt om i landet. Målet er å utvikla eit produkt som anten åleine, eller saman med andre råvarer, er med og gir forbrukaren ei unik smaksoppleving.

Meierisjef Nesheim, er stolt av ostane dei produserer på Haukeli, men understrekar at mjølkeprodusentane skal ha mykje av æra.

– Våre leverandørar produserer førsteklasses råvarer. Då er det opp

til oss å ta vare på kvaliteten og laga førsteklasses produkt, fastslår Nesheim.

Han trekk også fram det gode miljøet mellom produsentane og meieriet, og legg til at han er stolt av gjenngen som jobbar på meieriet.

– Det hadde ikkje gått utan dette fantastiske arbeidslaget, seier meierisjefen, og presenterer nokre av kollegaene sine. F.v. Bård Øien, Hans Vandaskog Nesheim, meierisjef, Marte Øien, Svetlana Holm og Tore Midtbø.

Lange arbeidsdagar

– Vi kunne ikkje tenkt oss eit anna yrke, vi trives med å arbeida med dyr og eit variert gardsliv.

■ Eirik Stople

Sitatet kjem frå Glenn Mathingsdal og Tone Malmin som fortel om lange arbeidsdagar og store framtidsplanar.

Glenn vaks opp på eit småbruk på Lista, i Vest-Agder. Som 13 åring begynte han som avløyssar på eit mjølkebruk. Målet var heile tida å bli bonde. I 2009, 20 år gamal, kjøpte han gard på den frie marknaden. I 2010 kom sambuar, Tone Malmin, til garden.

Tone har landbruksutdanning og deltar aktivt i drifta.

Kjekt, men krevjande

– Det har vore tøft nok, seier Glenn, tørt. 20 åringen gav 5,2 millionar kroner for garden og 800.000 for lausøyre.

– Det var avgjerande at eg kom til ein godt opparbeida gard. Mjølkekvota var den gongen 279.000 liter og kyrne var i høglaktasjon, minnest Glenn.

Slik fekk han inntekter med ein gong etter overtakinga. Seinare har han investert i nytt mjølkeanlegg og føreteke full utskifting av maskin- og traktorparken.

– Trass i store, løypande investeringar, har gjelda krympa, fortel Glenn og Tone.

Utfordring med klauvsjukdom

Sommaren 2011 fekk dei store problem med klauvsjukdom på kyrne. Utbrotet kom i beiteperioden, ved omslag til regn etter ein lang tørkeperiode. Det blei ein dyr affære, mange kyr måtte utrangerast og besetninga byggast opp på nytt.

– Vi kom aldri heilt til botn i årsaka om kvifor klauvsjukdomen braut ut, seier Tone.

Heldigvis blei det med den eine gongen, seinare har dei ikkje hatt problem med helsestatus hjå kyrne.

Rikeleg med grovfôr

Dei har eit standard fôringsopplegg med surfôr og kraftfôr. Mjølkeavdrå-

ten er ca 8.500 liter EKM per årsku. Med god tilgang på beite, og press på plassen i fjøset, vel dei å ha konsentrert vårkalving med høglaktasjonsperioden om sommaren. Slik får dei utnytta ressursane best. Nå har dei 34 årskyr, med fullt påsett.

Vanleg å dyrke fleirårig raigras på Lista

– Fleirårig raigras gir høg avling av god kvalitet, erfarer mjølkeprodusentane. Etter krisevåren 2013, med stor utgang av fleirårig raigras, sikrar dei seg nå ved å ha ein større del av engarealet med blandingseng.

Godt fagmiljø

– Vi har eit vanvittig godt fagleg

Glenn Mathingsdal og Tone Malmin driv eit mjølkeproduksjonsbruk like utafor Vanse på Lista, i Farsund kommune. Glenn kjøpte garden på den frie marknaden i 2009. Inklusive leigejord disponerer dei eit jordbruksareal på 930 dekar. Eiga jord utgjer,

250 daa dyrka, 135 daa kulturbeite og 100 daa utmarksbeite. Leigejord med langsiktig leigeavtale utgjer 210 dekar dyrka jord. Resten av dyrka jord er kortsiktig leigejord. I år har dei korn, bygg og havre, på 500 dekar. Mjølkekvota er på 312.000 liter mjølk

og dei har nå 34 årskyr. I tillegg fôrar dei fram alle kalvane, til slakt og påsett. Dei har ein fast tilsett i drifta. Fjøset er frå 1964, med tilbygg i 2000. Dei arbeider nå med planar for bygging av nytt fjøs.

Glenn Mathingsdal, Tone Malmin, Edvard Tulin og Jørgen.

og sosialt miljø her på Lista, fortel Glenn og Tone. Dei fortel at det er kultur for å dele på kunnskap og erfaringar. Som så mange andre bønder på Lista, har også Glenn eit etternamn som viser at slekta stammar frå Jæren.

Draumen om nytt lausdriftsfjøs

Det store temaet i samtalen er planane for nytt lausdriftsfjøs.

– Målet er å ta i bruk nytt fjøs før eg er 30, innrømmer Glenn. Han har tre år på seg for å realisera draumen.

Planlegginga skjer i samråd med fagfolka i Norsk landbruksrådgiving (NLR-Agder).

–Vi ynskjer å ha ein uavhengig prosess for å konkurranseutsette tilboda, understrekar Glenn. Difor engasjerer dei NLR, både til å arbeide ut driftsplan og prosjektere, teikne og arbeide ut anbodsdokument. Dei vil også engasjera ein frittstående byggeleiar, kanskje NLR, i anbods- og byggefasen, for å inngå avtalar og koordinera og kvalitetssikra arbeidet under sjølv byggeprosessen.

Tidleg i planlegginga

– Vi er framleis i ein tidleg planfase fortel Glenn og Tone.

Målet er 50 mjølkekyr og 50 ammekyr. I første omgang tenker dei å bygge til 70 mjølke/ammekyr og framleis nytte det gamle fjøset til kjøttproduksjon. Dei vel bort mjølkerobot, og grunnir valet med at dei trivest med, og ser nytte av, den tette kontakten med dyra som mjølkinga gir.

– Eg likar å jobbe når eg jobbar og ha fri når eg har fri, skyt Glenn inn.

Dei har framleis ein del gjeldsbelastning frå gardskjøpet. Den store utfordringa er å finne balansepunktet for akseptabel gjeldsbelastning og tilpassa utbyggingsprosjektet til ei økonomisk ramme som dei kan rå med. Ingen ting er banka enno, men Torleiv Roland og Alf Gunnar Nøkland i NLR, har saman med Glenn og Tone sett på aktuelle skisser og kalkylar for utbygginga.

Tak på investeringa, visjon og strategiske mål

–Ut frå ressursane på garden sette vi eit førebels tak på investeringa, ein stad mellom 5-6 millionar. Forventa inntekt kan kanskje forsvare meir, men vi må også ta omsyn til pante grunnlaget, forklarar økonomirådgivar, Torleiv Roland.

Roland meiner det er fornuftig å setta opp ein visjon for garden og å laga seg strategiske mål. Han kallar prosessen, dynamisk rådgiving. Det betyr at det må vera rom for endringar undervegs i planprosessen. I Glenn og Tone sin situasjon har dei sett opp fylgjande visjon:

Fornuftig, driftsmessig opplegg med ny driftsbygning innan 2018.

Strategiske mål:

- Oppfylle mjølkekvoten på 312.000 liter innan 2017.
- Auka mjølkekvoten, tilpassa 50 mjølkekyr.
- Få ein lettare arbeidssituasjon.

Realistiske økonomiske planar

Roland forklarar at driftsplanen tek utgangspunkt i ein situasjon med 50 kyr (60 fødte kalvar i året), med fullt

påsett, og 20 ammekyr. Dekningsbidraget bygger på rekneskap, men er justert litt opp ut frå ein forventa be-tring i resultat i nybygget.

– Er det realistisk å setta i gang eit utbyggingsprosjekt når utgangspunktet er at ein allereie har ei viss gjeldsbelastning?

– Utgangspunktet er at brukarane har ein nedsliten, arbeidskrevjande driftsbygning og at dei ynskjer å bli med vidare som mjølkeprodusentar. Vi er i eit aktivt landbruksmiljø på Lista. Garden disponerer relativt store jordressursar i nærområdet og den har eit utgangspunkt med relativt høg mjølkekvote. Utrekningar syner at det, med nåverande ramme- og rentevilkår, er økonomi til å bere lånet. Det er sjølv sagt alltid ein føresetnad at brukar maktar å ta ut dei økonomiske marginane i produksjonane, summerar økonomirådgivaren.

Bonden må tru på valet av tekniske løysingar

Bygningsplanleggar Alf Gunnar Nøkland er i dialog med Glenn og Tone om utforming og prioriteringar, inn- afor ei realistisk, økonomisk ramme.

–Vi tenker i eit tre-års perspektiv. Vi har utarbeidd planteikning og er nå i ferd med å arbeide ut anbuds- dokument, fortel Nøkland. Han meiner det er viktig å få finansiering til råbygget. Mjølkeavdelinga må ferdigstillast, så får det heller bli ein diskusjon om ferdigstilling av dei andre avdelingane.

Nøkland har desse råda til byggherre ved bygggestart.

– Byggherre må vera fullt ut involvert i planfasen og gå for dei løysin- gane som blir valt.

– Ting må vera planlagd utført i rett rekkefølge. Uføresette endringar kostar forferdeleg mykje.

– Byggherre eller byggeleiar må følge med og vera tilgjengeleg i byggeprosessen. Det må heile tida ut- førast økonomikontroll. Kostnads- biletet må heile tida samsvare med budsjett.

– Før oppstart må det arrangerast eit oppstartsmøte med alle involverte partar der ein bankar gjennom framdriftsplan. Dette er eit svært viktig møte for å unngå konflikter i bygge- perioden.

– Bruk profesjonelle byggeleiing.

I år har Glenn 500 dekar med korn, mest bygg, men også noko havre. Havren på biletet er sorten Belinda.

Glenn og Tone utnyttar den lange beitesesongen på Lista.

Sjølforsyning eller import

Hvorfor opprettholde norsk landbruk når vi kan importere mye billigere?

■ Liv Kristin Sola

Arrangørene av Dyrsku'n i Seljord, hadde inviterte Per Sandberg, FrP, og Per Olaf Lundteigen, Sp, til å «varme opp» publikum under landbruksdebatten. Sammen med debattleder, Terje Svabø, tok de utfordringa og møttes i en frisk ordveksling.

– Vi trenger landbruket og vi trenger mer av det vi har her på Seljord, åpna Per Sandberg.

– Hvorfor er du da medlem i FrP? spurte debattleder Svabø.

– Frp ønsker strukturendringer og forenklinger. Bonden må få økt sjølråderett, og bønder over hele landet skal produsere mer mat, svarte Sandberg.

Det fikk Per Olaf Lundteigen til å reagere.

– Norge gror igjen, og matvaresikkerheten går ned. Økt volumproduksjon er en produksjon som er mindre tufta på norske ressurser. Areal går ut av drift, og totalproduksjonen blir redusert, sa Lundteigen.

Han ønska en mer reell kraftfôr-kostnad, slik at det blir mer lønnsomt å dyrke og bruke gras.

– Vi sier en ting, så skjer det noe annet. Det er et problem. Vi må få en ærlig debatt om mat, at det vi sier er det samme som det vi gjør, etterlyste Lundteigen.

Trenger vi landbruk i Norge?

Det er mange innfallsvinkler å se norsk landbruk og norsk matproduksjon fra. Flere synspunkt kom til uttrykk da Ingebrigt Steen Jensen, Lars Petter Bartnes, Ivar Gaasland og Merete Furuberg blei invitert med i debatten. En meningsutveksling full av humor og motsetninger, men med en alvorlig undertone.

– Skal vi produsere vår egen mat, når andre land kan produsere maten billigere? Spurte Terje Svabø.

Ivar Gaasland, fra Universitetet i Bergen, UiB, var opptatt av forbrukerens valgfrihet.

– Ur-representantene fra hvert sitt parti, sånn vi en gang kjente partiene. Slik introduserte debattleder Terje Svabø, debattantene Per Sandberg (FrP) og Per Olaf Lundteigen (Sp).

– Det er ikke greit å opprettholde norsk landbruk, dersom skattebetalerne må ta regninga. Forbrukerne har krav på et stort mangfold av produkter i butikkene. Det er heller ikke rett overfor utenlandske produsenter, at de skal bli diskriminert i det norske markedet, sa Ivar Gaasland.

Landbruksforskeren var klar over at han gjorde seg upopulær, men fortsatte med å stille spørsmål ved produktiviteten i norsk landbruk.

– Norge har ingen fortrinn for volumproduksjon av jordbruksvarer. Næringsmiddelindustrien er Norges nest største fastlandsindustri. Det er lokomotivet, men samtidig den tyngst understøtta og beskytta næringa i Norge, fortsatte Gaasland.

Produksjonen løsrives fra arealene

Lederen av Norges Bondelag, Lars Petter Bartnes, understreka at skjeringsstøtta er en investering for samfunnet, en viktig forutsetning for å opprettholde produksjon på små og store bruk.

– Næringa har folket og Stortinget i ryggen. I tillegg til mat, og produserer norske bønder samfunnsgoder som turisme, matkvalitet og sysselsetting. Norske bønder er mer avhengig av tollvern i dag enn de var på 60-tallet, på grunn av at de er større, og i større grad lever av markedsinntekter. Det er nok av produsenter som kan øke produksjonen, men konsekvensen er at vi river produksjonen løs fra areala. Vi må ta hensyn til at arealene er fordelt over hele landet. Det er det som gir produksjonsmulighetene her til lands, sa bondelagslederen.

Landbruket om ti år

– Det kommer an på hva vi vil. Landbruket er politisk styrt, og politikerne legger premissene. Vi må ha fokus på matvaresikkerhet, matvaretrygghet og dyrevelferd. Jeg ser store muligheter, men norsk matproduksjon må tuftes på norske ressurser. Så vanskelig og så enkelt, sa Per Olaf Lundteigen.

– Jeg er en naiv romantiker, og vil tro at det er vi som bestemmer hvordan det går. Det er ingen naturlov at det skal bli færre bruk. Det bestemmer vi sjøl. Det er ingen naturlov at folk er mest opptatt av valgfrihet. Valgfrihet står langt ned på lista. Folk er opptatt av helt andre verdier, sa Ingebrigt Steen Jensen.

– Internasjonale drivkrefter er der, importen vil øke. Norsk jordbruk vil bli pressa på pris av import om ti år. Spørsmålet er om vi vil ha det sånn, sa Ivar Gaasland.

Sandberg så for seg økt volumproduksjon og større gjennomsnittsbruk.

– Vi skal ha topp matsikkerhet. Internasjonalt press vil øke, men ingenting skal gro igjen. Vi må finne andre virkemiddel for å unngå at det skjer, sa Per Sandberg.

– Om ti år er norsk jordbruk mer sånn som du og jeg vil ha det. Kunnskap vil gjøre oss i stand til å fortelle politikerne hvordan vi vil ha det. Landbruket er ei politisk næring. Vi må opplyse folket og sørge for at politiske beslutninger er basert på kunnskap, sa Merete Furuberg.

TRANSPORTKOSTNADER I GROVFÔRPRODUKSJONEN

Lønnsomme tilpasninger ved ulike

Artikkelen tar for seg totaltilpasninger og er den siste i en serie på tre artikler om transportkostnader i grovfôrproduksjonen. Med beregningsverktøy og data fra den enkelte gård kan en finne grovfôrkostnad og økonomiske utslag av ulike valg og tilpasninger.

Jan Karstein Henriksen
NLR-Agder

Stadig større bruk, med større grovfôrbasert produksjon, gir økt grovfôrbehov. Er det lønnsomt å produsere ekstra grovfôr selv, eller bør en heller kjøpe inn grovfôr eller bruke mer kraftfôr? Det er press på god matjord og flere tilpasser seg ved å leie jord, stadig lengre borte fra gården.

Når maskiner, du allerede har, utnyttes bedre enn før, kan de ekstra førehetene produsert på nytt areal bli billige om arealet ligger nær gården. Men når mange leier jord langt vekke fra gården medfører det ekstra transportkostnader og transporttid. For å rekke jobben velger mange å investere i større, og mer effektive traktorer og maskiner. Økte maskinkostnader og transportkostnader vil dermed fort kunne «spise opp» gevinsten en oppnår med en større drift og bedre maskinutnyttelse.

Hvordan er de økonomiske sammenhengene? Hva er lønnsomme valg? Hvor langt fra gården kan en leie jord og hvor mye kan en betale

i jordleie? For å kunne ta økonomisk fundamenterte valg for de ulike gårdsbruk, må en regne på økonomiske sammenhenger om viktige veivalg.

Kobler alle opplysninger

Beregninger av totaløkonomien i fôrproduksjonen, på forskjellige gårdsbruk, viser store variasjoner mellom brukene. Artikkelen tar for seg generelle sammenhenger som er funnet, men det beste og mest relevante for deg er beregninger på egen gård med egne forutsetninger. I tidligere artikler er det beskrevet mer detaljert om beregningene.

Kalkyleprogrammene tar med samtlige kostnader, også personkostnader og jordleie. AK-tilskuddet er også med og er ført til fratrekk i grovfôrkostnaden, for å kunne sammenligne egen fôrkostnad med innkjøpt grovfôr/kraftfôr. Alle data kobles og programmet gir mulighet for å optimalisere agronomi, teknikk og økonomi. Transportkostnadene oppgis i kroner pr førehet pr km kjøreavstand fra gård til jorde.

Sammenhenger og konklusjoner

De to første artiklene om husdyrgjødsel og grasberging/hjemtransport av grovfôret omtaler sammenhenger for ulike husdyrgjødselvogner og gras høstingslinjer. Denne artikkelen gir svar på spørsmål bøndene ofte har i forbindelse med totalberegninger på egen gård.

Transportkostnader ved kort kjøreavstand, inntil 1 km?

På gårdsbruk med jordene innenfor ca 1 km avstand betyr utstyr, logistikk og vognkapasitet relativt lite med hensyn til totale transportkostnader.

Hva med sammenhenger og transportkostnader ved kjøreavstand mer enn 1 km?

På grovfôrbruk med lengre kjøreavstand enn 1 km utgjør transportkostnadene, opplegg og logistikk store summer og ved lang transport er det

svært viktig med gode økonomiske tilpasninger. For ulike bruk varierer de totale transportkostnader for grovfôrproduksjonen, alt fra dyrking, høsting og transport, fra 0,06 – 0,25 kr pr FEm pr km.

For en gård på for eksempel 300 dekar, og med en årsavling på 500 FEm pr daa og 3 km gjennomsnittlig kjøreavstand, viser beregningen at årlige totale transportkostnader varierer fra 27.000 – 113.000 kr pr år. Og for hver km ekstra utover 3 km øker transportkostnadene med 9.000 – 38.000 kr/år.

Høyeste transportkostnad registrerer en på bruk med noe urasjonell husdyrgjødseltransport, lite fortørket gras og hjemtransport i små vogner. Minste kostnad har vi ved effektivt husdyrgjødselutstyr, lite vanninnblanding i gjødsla, tidlig slått, godt fortørket gras, hardt pakket i baller, og stor hjemtransportkapasitet med mange baller pr lass.

For vår eksempelgård på 300 daa med årsavling 500 FEm/daa, husdyrgjødselvogn på 8m³, rundballer tørket til 30 prosent tørrstoff kjørt hjem med traktor og ca 10 baller/lass, er totalkostnaden for hjemkjørt grovfôr på 2,40 kr pr FEm når altså jordene ligger rett rundt uthusene. I tillegg kommer totale transportkostnader på 0,09 – 0,10 kr pr FEm. Total grovfôrkostnad blir da ca 2,70 kr pr FEm med gjennomsnittlig kjøreavstand på 3 km. Av totale transportkostnader utgjør husdyrgjødseltransporten ofte 50 – 60 prosent, hjemtransport av grovfôret ca 35 – 45 prosent og mellomtransport av alt annet utstyr og driftsmidler gjennom året 5 – 10 prosent.

Hva er de ulike kostnadselementer og vurdering av egenarbeid og innleie?

Det blir for mye å gå inn på dette her, men jeg vil nevne at vi ved hjelp av programmene kan finne god optimalisering / tilpasning på både enkeltmaskiner, maskinlinjer og alt med kostnad for utsatt slåttetid med mer.

Her kjem fire artiklar
innsendt av Norsk
Landbruksrådgiving
på oppdrag frå
Bondevennen.

transportavstander

Her kan vi finne kostnad med egne maskiner og sammenligne med å leie inn. En må vurdere mange momenter, deriblant om arbeidskvalitet ved innleie er ok og at en kan få gjort jobben i rett tid.

Hvor går grensa for grovfôrpris og transportkostnader?

Det er kombinasjonen av totale dyrkings-, høstings- og transportkostnader som er avgjørende for hva som er lønnsomme tilpasninger. Grovfôret koster dessuten normalt ca 0,40 – 0,60 kr/FEm mer å føre ut enn kraftfôr. Egenprodusert eller innkjøpt grovfôr bør derfor være ca 0,50 kr pr FEm billigere enn kraftfôr, i en tenkt økonomisk sammenlignings-situasjon. Med kraftfôrpris på 3,60 kr pr FEm, bør grovfôret maksimalt koste 3,10 kr pr FEm, levert hjemme på gården. Koster grovfôret mer, må en vurdere kostnadsreducerende tiltak eller muligheten for en større kraftfôrandel. I gårdseksemplet ovenfor vil det være lønnsomt med egen grovfôrproduksjon fremfor å kjøpe grovfôr/kraftfôr ved en gjennomsnitts transportavstand opp til ca 7,5 km = $(2,40 + 7,5 \times 0,09)$.

Hvis transportopplegget er mindre rasjonelt, kan en kjøre kortere med lønnsomhet og tilsvarende lengre med rasjonelt opplegg og billig grovfôrproduksjon. Beregninger viser at bare rundballemetoden er økonomisk konkurransedyktig ved avstander over 6 km.

Husdyrgjødsla utgjør størstedelen av transportkostnadene og økonomisk gode tilpasninger er derfor av største betydning. Med 8m³ vogn er det bare lønnsomt å kjøre husdyrgjødsel på våren på areal som ligger max 8 km vekke. Grovfôrdrift på areal lengre vekke kan likevel være lønnsomt, om en bruker mineralgjødsel.

Gitt at en har for lite fôr, hvor langt vekke er det lønnsomt å leie/drive ekstra jord for grovfôrproduksjon fremfor å kjøpe grovfôr/kraftfôr?

Når vi tar inn ekstra areal vil eksisterende maskiner utnyttes bedre. De

Artikkelforfatteren gir en oversikt over utslag på grovfôrkostnader ved ulike transportavstander og mekanisering. Foto: Jan Karstein Henriksen.

ekstra fôrenhetene som du produserer, vil da kunne gjøres til en svært lav ekstrakostnad (jfr. grensekostnad), gjerne helt ned på ca 2 kr pr FEm, om arealet ligger nær gården. Tar en med transportkostnader vil det vanligvis være lønnsomt med rundballedrift på slik ekstrasjord opptil 13 – 15 km fra gården, forutsatt moderat jordleie og at en ikke kjører husdyrgjødsel dit.

Med rasjonell drift på sammenhengende 80 - 100 dekar ekstraareal, ikke husdyrgjødselkjøring, tidlig slått (0,88 – 0,93 FEm pr kg tørrstoff), bredspredd gras og raking, god fortørking (opptil 35 prosent tørrstoff), sein kjørehastighet for å få tunge harde rundballer, balletransport hjem med store hengere/lastebiler og max 50 kr pr dekar i årlig jordleie, kan vi klare å få til økonomisk konkurransedyktig FEm-pris, levert hjem på gården, fra areal opptil ca 30 km vekke, sammenlignet med innkjøpt grovfôr eller kraftfôr.

Hvor mye må leie reduseres for hver km øket transportavstand?

Med transportkostnader på 0,10 kr/FEm/km og avlingsnivå på 500 FEm pr daa pr år, vil transportkostnadene utgjøre ca 50 kr pr daa pr år pr km. Ved samme årsavling og effektivitet, må jordleieprisen da synke med 50 kr pr dekar for hver km jordet ligger lengre vekke for å holde grovfôrkostnaden konstant som før. Har du svært lave totale transportkostnader (0,06 kr/FEm/km), må jordleia reduseres med bare 30 kr pr dekar pr år pr ekstra km. Hvis jorda lengre vekke er dårligere arrondert eller gir lavere avling, må jordleia reduseres mer og omvendt kan en betale mer hvis jorda gir svært god avling og ligger nær gården. Her kan vi regne på sammenhenger og lønnsomhet i hvert enkelt tilfelle.

FELLES INNSATS FOR

Optimal utnytting av plantenæringsstoff

Det har i dei siste åra skjedd mykje bra med omsyn til rett bruk av plantenæringsstoff. Vi har fått betre utstyr for spreiring av husdyrgjødsel og mineralgjødsel. I store trekk vert gjeldande regelverk for handtering og bruk av husdyrgjødsel følgd. Det er likevel framleis utfordringar for å få ei meir fagleg rett gjødsling.

Ragnvald Gramstad
NLR- Rogaland

Hausten er ei god tid for jordprøvetaking

Jordprøver kan ein ta sjølv, men for dei som er medlem av Norsk Landbruksrådgiving, er jordprøvetakinga sett i system slik at dette vert gjort automatisk kvart 4.-5. år.

Jordprøveresultat på din gard gir ein god status for pH og næringsinnhald på skiftetnivå. Desse opplysningane er viktige i det vidare arbeidet med utarbeiding av dyrkings- og gjødslingsplan for kommande vekstsesong.

Den generelle status for kalk- og næringsinnhald

Det er mykje bra med omsyn til kalk og næringsinnhald i både dyrka jord og kulturbeite.

Noko av hovudproblemet vårt er likevel for mykje fosfor i landbruksjorda.

Kvifor for mykje fosfor i jorda?

Det er mange årsaker til dette. Fosfor er eit viktig plantenæringsstoff, men for sterk gjødsling med fosfor har ingen positiv effekt på avling. Jordprøveresultat i vårt område viser ofte rikeleg innhald av fosfor med verdier for P-AL frå 10 til vel 20. Denne situa-

–Ver kritisk til innkjøp av anna mineralgjødsel enn det som er fagleg og miljømessig rett, skriv Ragnvald Gramstad. Foto: Ragnvald Gramstad.

sjonen skuldast for mykje tilføring kvart år i høve til kva plantene kan dra nytte av.

Døme frå kvardagen

Ei engavling i vårt område har behov for ca. 3,5-4,5 kg fosfor/daa/år. Det betyr at dersom ein nyttar husdyrgjødsel etter gjeldande regelverk, har ein tilført den årlege mengda med fosfor som trengst. Vi har mange gode døme på dyktige gardbrukarar som har praktisert dette i 30-40 år, der P-AL tala har lege stabilt på mellom 8 og 10.

Vi må verta flinkare til å ikkje kjøpa inn fosfor frå mineralgjødsel som vi ikkje treng.

Vi har diverre fleire døme på bruk som får gode pristilbod på fosforhaldig mineralgjødsel, der ein i dag slit med for høge fosfortal i jord.

Enkelt forklart kan ein seie at P-AL står for kg plantetilgjengeleg fosfor/daa/år i matjordlaget. Då må ein byrja å tenka!

For stor tilføring av fosfor gjennom husdyrgjødsel og mineralgjødsel fører til uheldige resultat som:

- Auka innhald av fosfor i jord.
- Auka fare for avrenning til vass-

drag – både frå overflateavrenning og gjennom grøftevatnet.

- Ei meir kostbar gjødsling.

Både dei økonomiske, og ikkje minst dei miljømessige forholda må komma sterkare på dagsorden.

Viktige tiltak for kommande vekstsesong

- Ha oppdaterte jordprøveresultat.
- Få utarbeidd ein fagleg og god dyrkings- og gjødslingsplan i god tid før neste vekstsesong.
- Sett husdyrgjødsel på dagsorden med betre utnytting.
- Ver kritisk til innkjøp av anna mineralgjødsel enn det som er fagleg og miljømessig rett.
- Ein dyrkings- og gjødslingsplan skal halda fagleg kvalitet, og skal brukast.
- Hugs kalking.

Det er lurt å ta kontakt med di lokale eining av Norsk Landbruksrådgiving for å få hjelp til både jordprøvetaking og utarbeiding av ny gjødslingsplan. Det er viktig å få dette gjort i god tid før neste vekstsesong.

Årets potetsesong

Det er for tidlig å oppsummere potetsesongen allerede i september, men det er viktig å trekke erfaringer mens inntrykkene enda er ferske. Videre vil vi se litt fremover og gi noen anbefalinger for å oppnå best mulig kvalitet på lagringspotetene.

Sigbjørn Leidal
NLR-Agder

Vanskelig forsommer

I Agder kom mye av tidligpotetene i jorda under gode forhold i begynnelsen av april, men værerslag i slutten av måneden satte en stopper for settinga. Lave temperaturer og mye nedbør utover i mai gjorde at settinga av de seine sortene ikke var ferdig før månedsskiftet mai/juni.

Vi registrerte mange åkre med ujevn fremspring, og ofte kunne vi se tydelige angrep av svartskurv på groene. Beising av settepotetene hjalp noe, men var ikke alltid godt nok. Store felt med dårlig spiring ga et klart bud om at jordsmitte av svartskurv var minst like viktig som settepotetsmitten. Dette er en påminning om hvor viktig det er med vekstskifte.

Nematoder

På Jæren var det dårlig spiring i enkelte åkre som ikke kunne forklares bare

Ujavn framspiring i sorten Saturna. Foto: Sigbjørn Leidal.

med svartskurv. Tilsvarende erfaringer, fra Danmark, setter dette i sammenheng med frittlevende nematoder. Dette er små rundormer som angriper fremspirende groer og gir symptomer som ligner på svartskurvskade. De frittlevende nematodene må ikke forveksles med potetcystenematoder, men er en alvorlig skadegjører som må vies større oppmerksomhet i årene fremover. Det er trolig de samme nematodene som overfører rattelviruset; best kjent for å gi rustflekker i sorter som Beate og Kerrs Pink.

Tørråte

Tørråten kom seinere enn vanlig i år, men når den først slo til i midten av juli ble det kraftige tørråteangrep mange steder. Tørråte på bladverk og

stengler er ikke lett å stoppe med dagens tørråtemidler, og det verste utfallet er når det blir tørråteskader på knollene. Det er særlig ved høsting av poteter på friskt ris det er stor risiko for overføring av smitte fra infisert bladverk til knollene. Produsenter har fått ødelagt poteter på denne måten i år, og vil nok være mer påpasselig med å svi ned riset og vente et par uker før høsting av slike åkre neste år. Uansett minner dette oss på at det er viktig å begynne tørråtesprøytinga tidlig nok med forebyggende midler når værforholda er slik at tørråtesoppen er aktiv. Tørråtevarsler er en god beslutningsstøtte i så måte, men det er ingen holdbar strategi å vente med sprøyting til angrepet er et faktum.

Avling og kvalitet

Selv om avlingsmengden ikke er i nærheten av i fjor, ser kvaliteten ut til å være rimelig bra. Flatskurv finnes det lite av på knollene, men det er en del svartskurv. Dette er som forventet ut fra forholdene tidligere i sesongen. Sorter som er svake for vorteskurv, f.eks. Asterix, har fått noe angrep på grunn av fuktige forhold i jorda.

Rust, i chipssorten Saturna, ser ut til å være et betydelig problem i år, særlig på lettere jordarter. Det tyder på at skaden først og fremst skyldes

Nærbilde som viser at groane har vorte skada, med påfølgende spire problem. Tradisjonelt har en skulda på svartskurv, men det er trolig en samvirkning av frittlevende nematoder. Foto: Sigbjørn Leidal.

vekstforholda (næring, vann, temperatur) og i mindre grad jordbøende virus av «mopptopp»-typen. Sistnevnte er helst problematisk på litt tyngre jord og gir karakteristiske rustringer i knollene.

Drukning og råte

De store nedbørsmengdene i høst gir grunn til bekymring for kvaliteten både for høsta poteter og poteter som fortsatt står ute. Poteter som har vært under vann er, i beste fall, egnet til umiddelbar omsetning, men som regel å anse som tapt. Vi må i tillegg belage oss på at poteter som står ute i langvarig regnvær kan bli kvelt av luftmangel. Vannmetning og luftmangel i jorda kan oppstå selv uten oversvømmelse. Selv om man anstrenger seg for å ikke få inn dårlige poteter på lager vil det i praksis være vanskelig å unngå. Dette gir risiko for råteproblemer på lageret utover i sesongen.

Tørking

God opptørking av potetene i den første tida etter høsting er ekstra viktig i år. Selv i partier som tilsynelatende

ser greie ut ved høsting, kan det etter en tids lagring dukke opp «råtne egg» i kassene. Når disse potetene kolliderer frigis så mye vann at det i verste fall kan kvele nærliggende poteter. Finnes det i tillegg tørråtesporer i et slikt miljø kan det være starten på et totalhavari i lageret. Rask og effektiv tørking fjerner fritt vann og hindrer at disse sporene kan spire og trenge gjennom skallet og inn i knollene.

God opptørking like etter høsting har og vist seg å være effektivt mot sølvskurv. Særlig Asterix er utsatt for skjemmende sølvskurv og kraftige angrep vil medføre at mange poteter som ellers er av god kvalitet sorteres fra på pakkeriene.

Sårheling

Sårheling er et viktig tiltak etter høsting og opptørking av lagringspoteter. Tømmelfingerregelen har i mange år vært at sårheling skal utføres i 14 dager med 14 grader. Høstes poteter med lavere temperatur kreves lenger sårhelingstid. Høsting av poteter under 8-10 grader er en nødløsning, siden potetene får mer skallskader og er vanskeligere å sårhele. Det kan være fristende

å heve temperaturen på lageret for å bedre vilkårene for sårheling, men i praksis blir det ofte kondensproblemer dersom man setter kalde poteter inn på et varmere lager.

Siste års forskningsresultater har vist at kort eller ingen sårhelingsperiode og rask nedkjøling gir mindre angrep av sølvskurv på skallet. Det er da viktig å være klar over at en slik praksis setter strenge krav til skadefrie poteter. Finnes det skader og rifter i skallet er dette innfallsport for lagersjukdommer som f.eks foma og fusariumråte. Slike skader må heles hvis lagringa skal bli vellykket. Skal man prøve seg med rask nedkjøling vil det derfor være en forutsetning av potetene er høstet under så gode forhold at de er nærmest skadefrie.

Ved litt vanskelige høsteforhold, som vi har hatt og vil få i år, vil det gjerne bli en del småsår på potetene. Da er det viktigere enn noensinne at potetene får en skikkelig sårheling før man gradvis reduserer temperaturen i lageret til ønsket nivå. Å kjøle ned slike partier alt for raskt vil være risikabelt.

STORFE PÅ UTMARKSBEITE

Mineralinnhald i blodet

Analysar av blod viser tydeleg utslag for selen og jod med bruk av mineral kapslar til dyr på utmarksbeite. Det er også registrert høgare innhald av kobolt. For kopar, sink og E-vitamin viser analysane liten eller ingen skilnad.

Jorunn Ringheim Hernes
NLR Hordaland

Fleire insemineringar, tap av gode kyr, låg alder på utrangerte kyr og tap av produksjon førar til auka kostnader, reduserte inntekter og dårlegare

økonomi for bonden. Kan mineralmangel vere årsak til at haustbere kviger og kyr som har gått på utmarksbeite, lett får mastitt eller viser dårleg brunst etter kalving?

Blodprøver som var teke hjå storfe, i Voss kommune hausten 2013, viste at kviger og kyr som kom heim frå utmarksbeite om hausten hadde alvorlege manglar av selen, kopar og jod. Buskapane var plukka ut fordi dei hadde problem med brunst og/eller mastitt.

Utprøving av mineral kapslar

Mineral kapslar som vert lagt i vomma på dyra vart prøvd ut i 16 buskapar; dei fleste i Voss kommune. Det vart lagt inn kapslar på tre sinkyr og tre drektige kviger i kvar besetning

før beiteslepp. Veterinærar tok blodprøver av dyra rett etter heimkomst for å måle mineralinnhald i blodet. Totalt vart det teke blodprøver av 127 dyr.

Tydeleg utslag for selen og jod

Analysar av blod viser tydeleg utslag for selen og jod med bruk av mineral kapslar til dyr på utmarksbeite. Dei fleste kvigene som ikkje har fått mineral kapslar ligg under og i nedre grense av ynskjeleg innhald av jod. Bruk av mineral kapslar har gjeve høgare innhald i blodet. Som for kviger er det for mange kyr med for lågt innhald. Det er positivt utslag for bruk av mineral kapslar.

Høgare innhald av kobolt

Analyseresultata syner at kvigene i dei fleste buskapane har nok kobolt i blodet. Fleire kyr har lågare koboltinnhald i blodet enn kvigene. Resultata viser at bruk av mineralkapslar har auka innhaldet av kobolt i blodet.

Koparmengda i blodet auka ikkje

Nesten alle dyra har eit innhald av koppar i blodet som er lågare enn nedre grense for optimalverdiane. I mange av buskapane har heller ikkje bruk av mineralkapslar hatt noko å seia for koparmengda i blodet. Dette kan ha med andre stoff å gjera. Det er kjent at det er antagonisme mellom kopar og molybden. Dersom det er mykje molybden vil det hindra opp-
tak av kopar.

Lite utslag på sink og vitamin E

Analysane viste at det var i minste laget med sink i blodet til både kviger og kyr. Bruk av mineralkapslar ser ikkje ut til å ha påverka mengda av sink i blodet.

Det var eit varierende resultat for innhald av vitamin E i blod, både for kviger og kyr. Det ser ut til å vere lågast innhald av vitamin E i blodet i dei buskapane som beiter lengst mot vest, i dei mest nedbørsrike områda. Innlegg av mineralkapslar i vomma har ikkje gjeve utslag på mengde vitamin E i blodet. Mineralkapslane inneheld berre små mengder vitamin E, så resultatet er ikkje overraskande.

For ein meir fullstendig oversikt over alle analyseresultata viser vi til fagartikkel på nettsida til NLR Hordaland.

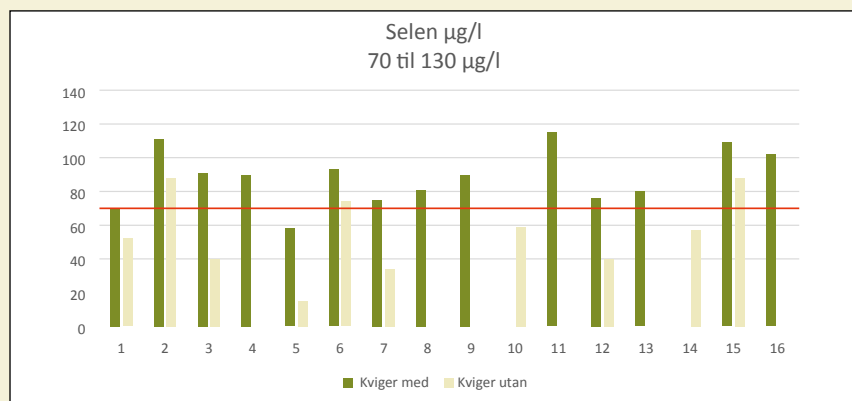
Drektige kviger på utmarksbeite bør få tilførsel av mineral

Eit generelt råd er å sørge for nok mineralar til dei dyra som får minst kraftfôr, for eksempel drektige ungdyr – både i innesesongen og ute. Denne utprøvinga syner at kviger på utmarksbeite har høgare innhald av selen, jod og kobolt når dei får lagt inn mineralkapsel før dei vert sleppt på utmarksbeite.

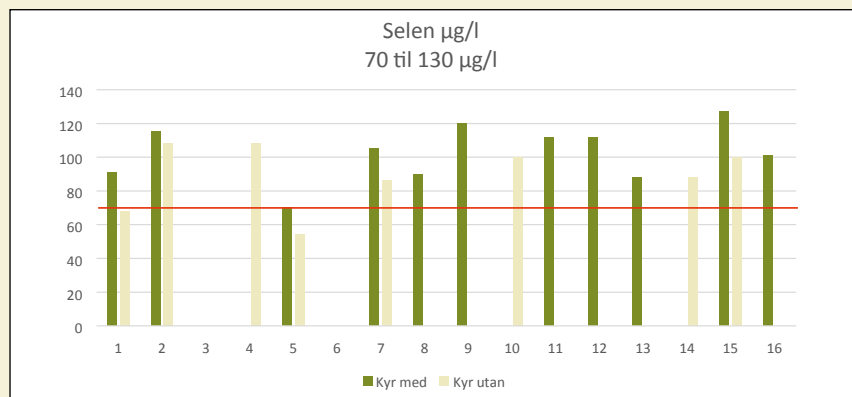
For vaksne kyr bør ein vurdere, i kvar enkelt buskap, om ein skal legge inn mineralkapsel.

Forsøk viser tydeleg utslag for selen og jod innhaldet i blod, ved bruk av mineralkapslar til undyr og kyr på utmarksbeite. Foto: Jorunn Ringheim Hernes.

Selen kviger. Kvigene som har fått mineralkapslar har høgare innhald av selen enn dei utan. Det kan sjå ut til at det er størst utslag der seleninnhaldet har vore lågast.

Selen kyr. Her ser me at mange dyr som ikkje har fått mineralkapsel er over nedre grense. Truleg har kyrne starta på eit høgare nivå om våren. Dei har gjennom vinteren fått mykje meir kraftfôr enn dei drektige kvigene.

VÅR RÅDGIVING ER

Uavhengig

Utviklande

Nær

Som medlem i Norsk Landbruksrådgiving skal du

- **Oppleva** at du får den rådgivinga du treng for å skapa eit godt resultat i drifta di
- **Dra nytte** av ein organisasjon som er bindeledd mellom forskning og praktisk landbruk
- **Sitja igjen** med ei teneste du er nøgd med.

Forsøks- og utviklingsarbeid, kunnskapsformidling og informasjon

Som medlem er du med i eit fagleg og sosialt nettverk.

I tett dialog med den enkelte, på fagmøte, markvandringar, gruppesamlingar, kurs og på andre arenaer, gir vi deg siste nytt frå både eige og andre sitt forsøksarbeid.

Fagleg informasjon får du også anten i posten eller på e-post.

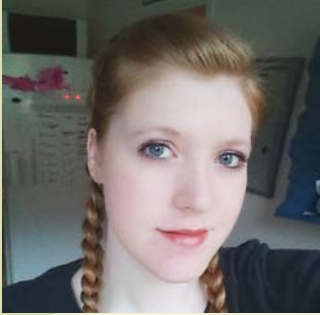
Rådgiving og tenester er spissa ut frå lokale behov, og varierer mellom einingane

- Produksjonsrådgiving i ulike kulturar: gras, korn, potet, grønsaker, bær, veksthus, økologisk drift
- Gjødslingsplan – med grunnlag i jordprøvar
- Miljøplan trinn I og II - skjøtelsplan - søknad om tilskot kulturlandskap/SMIL
- NLR Surførtolken - fagleg tilbakemelding på fôrprøvar
- NLR Bedre bunnlinje - økonomisk rådgiving som skal bidra til betre produksjon og betre økonomi i drifta
- Økonomirådgiving - driftsopplegg, kvotekjøp/kvotesal, optimalisering av driftstilskot
- Føringrådgiving
- Driftsplan - ved nybygg og start av tilleggsnæringar, omlegging til økologisk drift, erstatningssaker, taksering av hjortebeiting
- Bygningsteknisk planlegging på nybygg, påbygg og ombygging
- Næringsutvikling/bedriftsrådgiving - etablering av nye næringar
- Funksjonstesting åkersprøyte
- Grøfteplan og nydyrkingsplan
- KSL-dokumentasjon
- Formidling av kvotar, gjødsel, fôr

**Norsk
Landbruksrådgiving**

<http://www.lr.no/>

Linda Brakstad

24 år, sambuar med Lars Peder.
 Ein son, Teodor.
 Dei driv gard med kombinert
 griseproduksjon,
 satellittbesetning med 18 purker.
 Ho arbeider i tillegg som sjukepleier.
 Bur i Isbygda i Rauma kommune,
 Møre og Romsdal.

Høsten

Her er hva jeg liker best med høsten!

Når høsten kommer, er mesteparten av slåtten ferdig. Slåtten innebærer mye arbeid på kort tid, med mye stress og vær-press! Der tiden og utstyret ikke strekker til, og fritid er fraværende. Da er det godt at høsten kommer. Vi ser da resultatet av alt strevet. Alt utstyret er reparert, vasket, parkert og klart til neste sesong. Siloen er full. Alle rundballene er samlet og ligger klar. Det som skal høstes inn er på plass. Det er endelig litt rom for fritid, og barnehagen åpner igjen. Dette er ting som jeg og min kjære synes kommer godt med attpå en innholdsrik sommer. Nå er det litt tid til andre ting, vi kan reise på fjelltur og senke skuldrene litt.

Jeg synes fargene er finere på høsten enn ellers. Utsikten strekker seg lengre i den klare høst-luften. Turtemperaturen er perfekt og behovet for seig solkrem er redusert. Vi har allerede gått flere fjellturer og toppturer nå i høst. Gubben har lurt meg med opp på et fjell der jeg måtte

klatre flere taulengder opp til toppen og rappellere ned igjen. Det var litt på kanten i forhold til høyden (jeg er absolutt ikke vant med høyder), men kjempe kjekt. Jeg visste ikke at jeg likte klatring så godt.

*Er så forunderlig glad i kveld,
 at jeg går her og nynner med
 dempet røst,
 for jeg er lyng på uryddig fjell,
 som flammer hetest mot regn og
 høst.
 (Nils Collett Vogt)*

**Jeg synes fargene er finere på
 høsten enn ellers. Utsikten
 strekker seg lengre i den klare
 høst-luften.**

En annen koselig ting med sein-sommeren og høsten er å få reise til skytebanen i hjembygda mi. Et sosialt samvær, som kun er en liten periode i året. En kjekk gjeng med god humor,

godt humør og sterk kaffe. Jeg synes det er kjekt å skyte på blink, dele erfaringer og råd (som uerfaren jeger er jeg den som mottar mest kunnskap), og ha en god prat over en kopp kaffe. Det er alltid kjekt å øve på skytingen. For jeg merker hvert år hvor elendig jeg er og trenger trening, og jeg blir like fornøyd hver gang skuddene samles mer og poengsummen blir høyere. Det er alltid spennende første forsøk på oppskytingen, og i år ble det faktisk bare ett forsøk. Bare det er en bedring fra sist, da flere forsøk måtte til. Nå kan jeg gå høsten i møte forberedt til jakt, om mulighet skulle dukke opp. Jeg håper virkelig jeg får mulighet til å gå på rypejakt, det liker jeg best. Mest sannsynlig på grunn av følelsen av spenning kombinert med det flotte landskapet på fjellet i de vakre høstfargene. Ellers ser jeg frem til at temperaturen senker seg ute, da det er lov å sitte inne og se på tv og spille spill med god samvittighet. Når ruskeværet kommer er det på tide med en ny serie på datamaskinen eller ny bok fra biblioteket. Det Gledes!

DESSE SKRIV I BVLOGGEN:

Jannicke
 Holmgren Stokke,
 Telemark

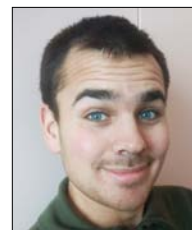
Knut Erik
 Ulltveit,
 Aust-Agder

Alf Johan
 Walgermo Lima,
 Rogaland

Olinn Slettebø
 Gjedrem,
 Rogaland

Anders
 Sæleset
 Hordaland

Marianne
 Kvalvik Kvame
 Sogn og Fjordane

Pågangsmot og gründervirksom

Tre damer samles til frokost. Det eneste de har til felles er at de er innflyttere og gründere. Slikt skaper samhold.

✓ Jofrid Åsland

Langs Hylsfjorden i Suldal kommune finner du Fattnes. Et lite tettsted, men det er ikke størrelsen det kom-

mer an på. Her er pågangsmot, kreativitet, talent og iver til tusen.

Nina, Helene og Ingvild har funnet seg hver sin staute bonde fra Fattnes, og satser for fullt på med egen virksomhet i bygda.

Nina har startet prosjektet «urte-loftet», og utvikler kremer og produkter basert på naturlige ingredienser hjemme på egen kjøkkenbenk.

Ingvild er arkitekt, og planlegger bygging av små, økonomiske hytter.

Helene er veterinær og naturte-

rapeut, og driver blant annet med akupunkturbehandling av både folk og fe.

Når de tre damene møtes over en kaffekopp med ujevne mellomrom utveksler de erfaringer og hjelper hverandre videre mot nye mål.

– Det er fantastisk at vi er flere som står på egne bein. Vi hjelper hverandre, og er kritisk men ukritisk. Vi gleder oss med hverandre, sier Helene.

Ingvild Hovind utvikler små hytter

Hun er arkitekt og byplanlegger. Nå skal hun utvikle små, økonomiske hytter på bygda.

– Jeg hadde fast jobb som byplanlegger i Stavanger, så sa jeg opp jobben og flytta hit, forteller Ingvild.

Ekteparet smiler når de forteller at de møtte hverandre på møteplassen.no. Stein Olav er nemlig en flittig bruker av finn.no.

Ingvild fikk jobb i Haugesund og pendla i to år, men kabalen gikk ikke opp med barn, mann og gard. Hun sa opp jobben, og har hatt andre deltidsjobber ved siden av gardsdrift og oppussing av det gamle huset på garden. I tillegg har hun så vidt begynt planleggingen av noen små hytter, og har fått støtte av Innovasjon Norge til å videreutvikle ideen.

Tilbake til det enkle

Ideen kom fra stølsbua på fjellet.

– Jeg skal utvikle noen små, enkle hytter. Slik at det ikke blir så kostbart å skaffe seg hytte. Den skal være enkel å bygge og den skal kreve lite vedlikehold, sier Ingvild.

*– Astrid ringer og pusher på.
Hun er en motor med
mange hestekrefter.*

Hun er fortsatt i planleggingsfasen av prosjektet, men trend innen hytte-livet endrer seg. Selv er hun oppvokst med ferieturer på små enkle fjellhytter, og mener det har minst like stor verdi som en stor hytte med alle fasiliteter.

– Ei hytte på 15-20 m2 kan være nok, men løsningene i hytta må være smarte, understreker arkitekten.

Hun stiller spørsmålsteget ved hvor nødvendig det er med store hytter, som de krever mer vedlikehold og energi til oppvarming.

– Det blir spennende å finne ut om prosjektet mitt lønner seg. I tilfelle kan det kanskje skape lokale arbeidsplasser, sier Ingvild.

Hun understreker at bygdeutvikleren, Astrid Brommeland, er en viktig brikke i puslespillet.

– Astrid ringer og pusher på. Hun er en motor med mange hestekrefter, skildrer Ingvild.

Ikke minst setter hun pris på samholdet med gründerdamene i bygda. Hun er ikke alene.

Les mer om renoveringa av det flotte gamle huset og gardsdrifta hos Ingvild og Stein Olav senere i høst.

Ingvild Hovin

Er 50 år.

Har ett barn, på 10 år, og to voksne bonusbarn.

Er gift med Stein Olav Fattnes.

Utvikler små hytter.

Flytta til Fattnes i 2010.

het i Fattnes

Nina Øverland Vikeså og utreloftet

Eventyret starta med eksem og resulterte i egen produksjon av salve.

– Utreloftet er babyen min, forteller Nina.

To av barna fikk eksem. Det var slik det hele begynte. Nina erfarte at salvene hun laget selv hadde best effekt. Slik begynte hjulene å rulle.

– Når jeg allerede laget salver til egne barn kunne jeg like godt la andre få gleden av arbeidet, sier Nina.

Hun startet eget firma i 2013, gikk på etablererkurs og har fått støtte av Innovasjon Norge til etableringen av egen bedrift.

Siden 2013 har hun lært mye om papirarbeid, søknader og ikke minst produksjon av produkter.

Fellesskap og tålmodighet

Nina har fremdeles kontakt med flere deltakere fra etablererkurset i tillegg til gründerfrokoster med Helene og Ingvild. Sambygdingene skildrer hun som heiagjengen sin. Fellesskap og kontakt med andre i samme situasjon er viktig for Nina. Hun understreker også at bygdeutvikler, Astrid Brommeland, har en sentral rolle når det gjelder å gi folk troen på egne prosjekter.

– Det er bedre å prøve. Jeg vil heller hoppe i det, enn å sitte på gamlehjemmet og angre på alt jeg ikke gjorde, sier Nina.

Hun er utdannet førskolelærer, og har alltid hatt interesse for kjerringråd. Som liten hadde hun en bok der hun samlet utklipp fra blader. Sam-

lingen bestod av råd for bruk av planter og annet.

Hun har lært en del om tålmodighet når det gjelder oppstart av egen bedrift. Gjennom Sauda Vekst har hun fått en mentor, som hjelper henne med å nå delmålene sine.

På bordet står en enslig krukke krem, men det kommer flere.

– Det krever kondisjon å starte en bedrift. I starten går det treigt, og da gjelder det å holde ut.

– Jeg har bare laget en salve, selv om jeg har mange ideer til flere. Dette fordi det er lurt å bli ferdig med en ting først, ikke gjøre alt på en gang, sier Nina.

Hun legger ikke skjul på at de vise ordene kommer fra mentoren.

I utviklingen av et produkt er det ikke bare å smøre sammen noe på kjøkkenbenken. Først måtte hun få kjøkkenet godkjent av Mattilsynet. Videre rådfører hun seg med fagfolk og leser fagstoff, for å finne de beste komponentene til en salve. Når salven er ferdig sender hun tester til 50 frivillige som vil prøve produktet. Videre skal produktet registeres, sikkerhetsvurderes, etikett skal lages og etter hvert er produktet klart for salg.

– Det krever kondisjon å starte en bedrift. I starten går det treigt, og da gjelder det å holde ut, sier Nina.

Mål for bedriften

Lofet i garasjen gav firmanavnet «urteloftet». Nå gleder Nina seg til hun er i full sving med salg av sin nye salve. Den skal hete pro-salve. Navnet har den fått fordi den inneholder propolis, som blir betegnet som naturrens antibiotikum.

– Produktene mine skal bare inneholde naturlige ingredienser som; økologiske urter og plantebaserte oljer, forteller Nina.

Motivasjonen har hele tiden vært å lage gode produkter for barn.

– Barna fortjener det beste. De kan ikke velge selv, sier hun.

Produktene fra urteloftet skal selges i nettbutikk og utvalgte butikker.

Du får lese mer om Nina, gardsdrifta i dag og forrige generasjons drift senere i høst.

Nina Øverland Vikeså

Er 34 år.

Har tre barn, på 2, 5 og 7 år.

Er gift med Leidulf Vikeså.

Utvikler salver og kremer.

Flytta til Fattnes i 2006.

Helene Sejersted Bødtker er naturterapeut

Helene kom til bygda som veterinær, nå står hun på egne bein som naturterapeut for folk og fe.

Hun arbeider for å holde både dyr og mennesker friske, slik at de ikke trenger å ty til medikamenter. Helene forsker på bruk av naturmedisin på egne melkekyr. Hun behandler blant annet dyra med akupunktur, og registrerer alt hun gjør på datamaskinen. En dag kan hun kanskje trekke konklusjoner av interesse for mange.

Hun hadde fast jobb som veterinær i Mattilsynet, men merket at kampen mot minuttene var hard. Hun valgte å si opp jobben, for å kunne prioritere gard og familie.

Helene Sejersted Bødtker

Er 48 år.

Har to barn, på 10 og 9 år.

Er gift med Johannes Fattnes.

Veterinær og naturterapeut.

Flytta til Fattnes i 2001.

Da minstemann var 1,5 år begynte Helene på kurs i Sandefjord. Kurset bestod av 26 helger over 2,5 år. Hun høstet lærdom om akupunktur, pulsdiagnose, homeopati, urteterapi, osteopati på hest og kraniosakralterapi.

– Det er fantastisk når du finner noe som er så interessant. For meg var det så spennende at jeg klarte å få tid til å delta på alle helgene, forteller Helene.

– Vi gjør det ikke for å bli så fryktelig rike. Vi gjør det for å ha det bra nå.

I dag driver hun som behandler ved siden av gårdsdrifta, og behandler produksjonsdyr, kjæledyr, hobbydyr og mennesker.

Det er likevel en ting hun savner, praten med kollegaene. Som selvstendig næringsdrivende ser Helene at det er viktig med nettverk og samhold.

Blir ikke rike

– Dere er tøffe som starter for dere selv her i Fattnes.

– Vi er jo tøffe damer, konstaterer Helene.

Sammen med Nina og Ingvild kan hun drøfte utfordringer og gleder ved å drive egen bedrift.

– Vi gjør det ikke for å bli så fryktelig rike. Vi gjør det for å ha det bra nå, sier Helene.

De tre damene gir hverandre ideer, oppmuntring og konstruktiv kritikk. Felles for dem alle er at de har tatt et aktivt valg for å kunne forme egen hverdag.

– Jeg hører folk si de har kjedelige jobber, og griper meg selv i å tenke at jeg aldri kjeder meg. Det går kanskje på bekostning av to sydenturer i året, men jeg tror ikke jeg hadde vært lykkeligere av den grunn. Jeg føler meg privilegert, sier Helene om jobben sin.

Du kunne lese reportasje fra garden til Helene og mannen, Johannes, i Bondevennen nummer 38.

Film av Helene som behandler ei ku ligger på www.bondevnnen.no.

Vil reise debatt rundt omorganiseringa av NLR

Gunnhild Overvoll skulle gjerne sett at fylket Møre og Romsdal kunne samle seg under ei rettleiings-teneste. Fylkesmannen oppmodar bøndene sine organisasjonar til å samarbeide betre lokalt og regionalt.

■ Jofrid Åsland

– Eg ynskjer å reise ein debatt kring organiseringa av rettleiingstenestene for bøndene i Møre og Romsdal, seier Gunnhild Overvoll, nestleiar i Møre og Romsdal Bondelag. (Illustrasjonsfoto: Liv Kristin Sola.)

I dag har fylket Møre og Romsdal to rettleiingstilbod for bønder. Norsk Landbruksrådgiving Sunnmøre (NLR Sunnmøre) og Landbruk Nord Vest.

– Me i bondelaget kunne tenke oss at dei to rettleiingstenestene i fylket slo seg saman, seier Gunnhild Overvoll, nestleiar i Møre og Romsdal Bondelag.

Norsk Landbruksrådgiving (NLR) står framom ei omorganisering, talet på einingar skal reduserast over heile landet. I staden for at NLR Sunnmøre slår seg saman med NLR Sogn og Fjordane og NLR Hordaland, kunne nestleiar i Bondelaget tenke seg å få ei felles rettleiingsteneste for fylket.

– Fylket vårt har vore mykje delt. NLR si omlegging er kanskje med på å dele fylket endå meir, seier Overvoll, og legg til:

– Eg ynskjer å reise ein debatt kring organiseringa av rettleiingstenestene for bøndene i Møre og Romsdal.

Overvoll og styret i Bondelaget fryktar rettleiingstilbodet vil bli dårlegare om NLR skal samarbeide med andre fylker om rettleiinga.

– NLR Sunnmøre skal ikkje velje mellom Vestlandet og Trøndelag, men mellom Vestlandet og Møre og Romsdal. Møre og Romsdal har alltid vore trekt mellom Vestlandet og Trøndelag, og må ha godt samarbeid begge vegar, seier Overvoll.

Endringa kjem i 2016

Dagleg leiar hjå NLR Sunnmøre, Olav Martin Synnes, skildrar strukturendringa i NLR. Vedtaket om omfattande endringar vart gjort på årsmøtet på Gardermoen, i mars 2014.

– For få år tilbake i tid var det om lag 100 NLR-einingar rundt i landet. Det har gradvis skjedd samanslåingar. I dag er vi 39 einingar. Vedtaket på årsmøtet inneber at det skal vere om lag 10 regionar frå 2016. Ein ynskjer regionar som er større enn ein-skiildfylke, seier Synnes.

I dag har NLR Sunnmøre 320 medlemmar i dei 12 kommunane Sandøy, Haram, Giske, Ålesund, Sula, Har Reid, Ulstein, Herøy, Sande, Vanylven, Ørsta og Volda.

– Vil omorganiseringa ha noko å seie for bøndene?

– Det er ei viktig målsetting at aktiviteten, kunnskapen og kontorplasinga skal vere uendra. Målet med omorganiseringa er at organisasjonen skal bli betre rusta for framtida. NLR skal bli meir einsarta. Tilboda til gardbrukarane skal vere mest mogleg like i heile landet. Kunnskapsflyten mellom einingane skal bli betre. Dei tilsette skal få betre høve til å tileigne

seg spisskompetanse. Det vil også vere aktuelt for NLR å gi rådgivings-tilbod på nye fagområde. Slike målsettingar er lettare å få til om ein har store nok regionar, seier den daglege leiaren av NLR Sunnmøre.

Synnes opplyser at sidan starten på 1980-talet har NLR Sunnmøre hatt eit godt samarbeid med kollegaer på Vestlandet, i Sogn og Fjordane, og Hordaland. Dette gjeld fagmøte og ulike forsøksprosjekt.

– Landbruket på Sunnmøre liknar på det ein har i dei andre Vestlandsfylka. Styret i NLR Sunnmøre ser det som ynskjeleg at heile Møre og Romsdal, på kort eller lang sikt, blir med i «NLR Vest». Våre kollegaer i Romsdal og Nordmøre har også tidlegare i stor grad teke del i det gode samarbeidet på Vestlandet. Vi trur ikkje at rettleiingstilbodet i Møre og Romsdal blir svekka av eit samarbeid med resten av Vestlandet, snarare tvert imot, sumerar Synnes.

Ynskjer samlande samarbeid

Fylkesmannen i Møre og Romsdal har hatt dialog med dei ulike partane i samband med omorganiseringa av NLR.

– Generelt kunne me tenke oss at bøndene sine organisasjonar samarbeida betre lokalt og regionalt. Eg trur tettare og betre samarbeid styrker bonden, og gir størrelse innflytelse, seier Ottar Longva, assisterande landbruksdirektør i Møre og Romsdal, og held fram:

– Vi har merka oss at NLR Sunnmøre ikkje ønskjer å vere ein del av det regionale fellesskapet, og at dei søker organisatorisk tilknytning utanfor Møre og Romsdal. Dette er eit særdeles viktig strategisk spørsmål, og eg håper at medlemmane tenkjer nøye gjennom alle sider før det blir gjort vedtak i saka.

Rettleiingstenesta Landbruk Nordvest ynskjer også å samle Møre og Romsdal.

«Tine har gjort det, Felleskjøpet er i ferd med å gjøre det – til og med Politiet ønsker å gjøre det: samle Møre og Romsdal og gjøre fylket vårt til en sammenhengende region. Det tjener verken vår velferd eller vår trygghet å dele Møre og Romsdal – det medfører forvitring og fragmentering, framfor samhandling og utvikling,» skriver Landbruk Nordvest i ei pressemelding.

Organisasjonen er i dag tilknytt både NLR og Norske Landbrukstener (NLT).

Rune Sjøholm, dagleg leiar i Landbruk Nordvest, har sterk tru på at eit samla fylke vil vere betre for bøndene. Han trekk fram at Møre og Romsdal ofte har kome dårleg ut i strukturdebattar innan landbruket. Det grunnjev han med at fylket har vorte splitta i ulike delar. Sjøholm meiner at eit samla fylke, når det gjeld rettleiingstenester i landbruket, er eit betre utgangspunkt for samarbeid med nabofylka enn eit splitta Møre og Romsdal.

«Landbruk Nordvest er for tiden inne i en omfattende strukturdebatt som berører landbruksrådgivinga i landbruksfylket Møre og Romsdal. Vi leverer i dag tjenester og rådgiving til bønder i 32 av 36 kommuner i fylket vårt. Målet er sammenhengende rådgiving, HMS og velferdstjenester i samtlige kommuner i fylket,» opplyser organisasjonen i pressemeldinga.

Mais i god vekst på Randaberg

Foto: May Linda Schjølberg

Mjølkeprodusent- og maisdyrker, Trond Vistnes, på Randaberg, jakter høgtytende maissorter for jærsk forhold. Trond er en av få dyrkere som ennå ikke har mista troen på maisdyrking på Jæren.

Jens Randby, FKRA

Hovedutfordringen på våre kanter er varmesummen i vekstsesongen. Når antall døgngader blir høyt nok, blir avlingen stor og fôropptaket høyt. I Danmark har maisdyrking økt de siste årene, og en gangs høsting i stedet for fire gangers høsting av gras, er sterkt medvirkende til utviklinga. Maissurfôr av god kvalitet kan utgjøre et viktig supplement til grassurfôr i mjølkeproduksjonen.

Det så lenge mørkt ut for maisen dette året. Seint såtidspunkt og en historisk kald sommer er de verst tenkelige forholda for maisen. Men nå i august/september har veksten nærmest eksplodert, og maisplantene rager ca 2,5 m i været. Sluttreseptatet er det for tidlig å si noe om,

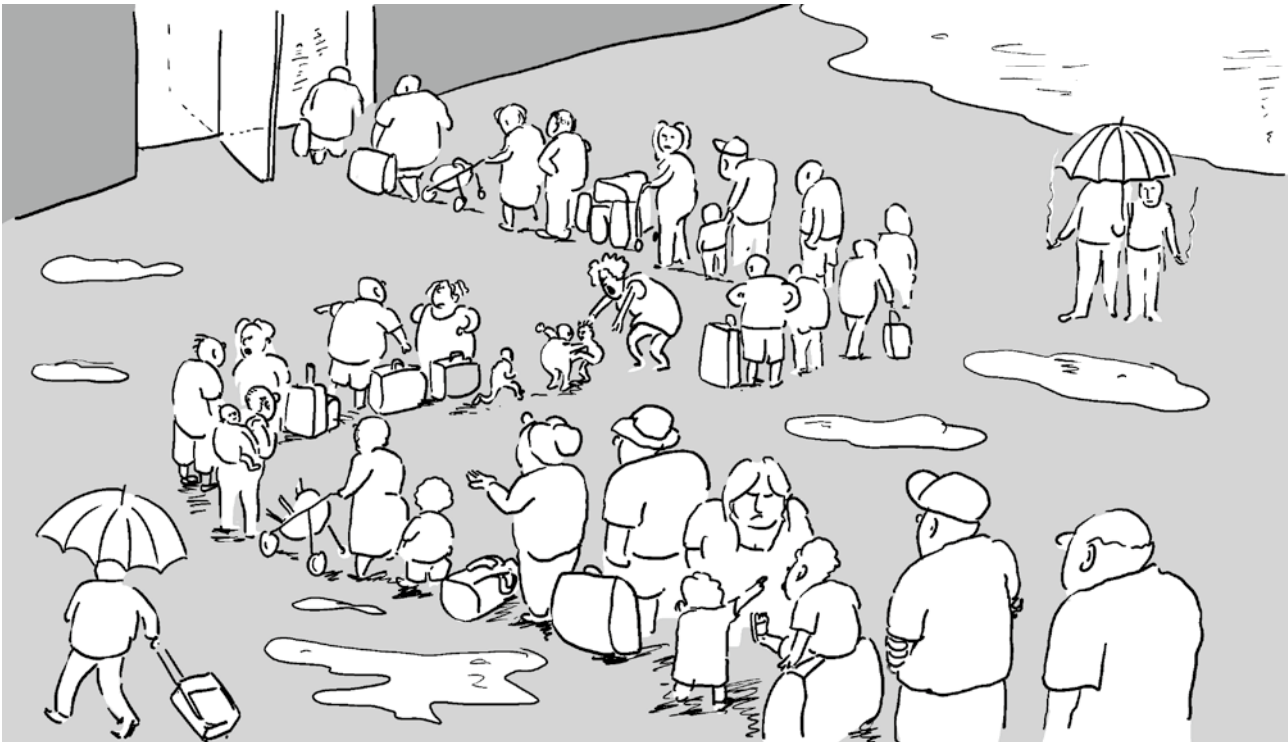
da maisen først skal høstes i slutten av oktober. Fjoråret ga et veldig godt resultat, men 2015 vil neppe bli noe toppår.

I samarbeid med Felleskjøpet Rogaland Agder tester nå Trond flere maissorter med ulik tidlighet.

På veg til Mortavika fra Stavanger, rett før Rennfasttunellen, på venstre side, kan du se maisfeltet.

Vi kan opplyse at det vil bli planlagt en felles markdag for interesserte rett før høsting i slutten av oktober.

Hadde eg venger, så ville eg fly

Det var siste veka i juni, i 2015, og familien skulle på chartertur til Mallorca.

Eg drog bagasjen ut i den ventande drosjen, og sette ungane fast på kvar si pute i baksetet. Rållså sto i dusjen, som vanleg litt sein, som om tida var ei slags elastisk hinne som det går an å dra i, og relativisera, og ikkje ein eksakt mekanisk vitenskap, full av absollutt.

Eg hadde ikkje så mange meiningar om charterlivet før me fór. Eg viste ikkje kva eg kunne venta meg. Det er lenge sidan eg rekna meg sjølv for å vera så spesiell at eg ikkje kunne vera på same stad som 'vanlege' folk. Det finst bra folk alle stader, og idiotar overalt.

Ingen likar å stå i kø, og ingen likar det mindre enn sonen min, og 90 minutt kan ta på tålmodet til nokon kvar. Det var noko med bagasjen, og køen som var stilt opp som ein slange; ungar som var over alt og koffertar og bagasjetraller: Det gjekk så seint, og eg var svolt, men det var min eigen feil. Ingrid sat på kofferten min og hylte av fryd, kvar gong eg flytta han 70 centimeter lenger fram.

Vinden var iskald på Sola flyplass, og det er liksom det ein rømmer frå,

når ein reiser til dette landet i Syden, men eg vert nok vel så sur i 35+, som i åtte grader og regn. Rållså måtte proviantera pølser til ungane mens me sto i køen, og då strekkodemaskinen, eller kva i Kaanans land dei kallar han - lesaren - endeleg hadde bipa inn klistredingsane på koffertane, kunne me ta rulletrappa opp til tryggleikskontrollen i andre etasje. Ungane med ketchup kring munnen, og me med handbagasje; med bøker og teiknesaker og lego; telefonar, ipad, pass, bankkort og ombordstigningskort, og ein Farris som me styrta, før Securitate tok henne. For éin gongs skuld vart eg ikkje kladda ned av Securitasvakta - ein solid pluss i margin til frisøren som klypte av meg ragget ei veke tidlegare.

Me må hoppa over bommen for å koma inn i taxfreebutikken - eller 'International departures', som det står på skiltet. Det er så glamma det området der. Alt er blankt og stinkar parfyme. Det står Boarding på flyet vårt, me drar fram billettane og vert bipa inn, og går ned korridorane mot flyet vårt, som er merka Thomas Cook. Det er eit svært fly, ein Airbus eitt eller anna, som skal stappast fullt med over 400 passasjerar. Me skal sitje i

ein firar i midten av flyet; Rållså og eg på kvar vår ving, og ungane i midten. Dei startar umiddelbart å nebba mot kvarandre - DU GJOR SÅÅNN! - Nei! Det gjorde eg IKKE! Han som sit framfor meg legg setet ned. Ryggsoyla hans mot kneskålene mine. Grrr..

Det varer og rekk før me kan ta av. Det er bagasjen igjen, men det er ikkje Thomas K## sin feil, vert det opplyst. Det er truleg Avinor, men sjølv legg eg det meste av skulda på Kjetil Solvik Olsen personleg. Dei seier at han er så bra samferdselsminister, men det er berre fordi han minner om ein Høgreman, og ikkje ein Frp'ar. Og kva gjer liksom han for å få flyet vårt på vengene? Hæ? Men nå sklir eg ut av form og innhald.

Ungane opnar kvar sin pakke lego. Byggjer ivrig. Endre sine hender blar i bruksrettleiinga, finn dei rette klossane. Blikket er konsentrert. Han plystrar halvfalsk. Eg tømmer klossane over i caps'en hans, slik at dei ikkje skal detta på golvet. Det gjer dei likevel. Det er undergangen. Og flyet står like forbaska stilt. Eg byr junior Ingrid sine reserveklossar, men det gjer han berre sintare. Han grin seg inn i ein totonars tilstand av fortvilning. Eg er hjelpelaus, fram til me kjem på

ipaden. Det går seg til igjen. Thomas Cook sin glade svenske representant ber oss å hjelpe dei til å redde verda, noko eg ler godt av, med tanke på at me sit i eit fly saman med fire hundre andre feite, rike nordmenn, søkklasta med bagasje, på veg mot føkkings Mallorca.

Flyet vårt taxa ut på rullebanen, som ei stor, feit kråke med buken full av Sydenturistar, og snart forsvann Rogaland under skyene, og flyvertkvinnene og flyvertmennene kunne starta sitt progressive sal av taxfreevarer. Ein kunne kjøpa direkte, eller bestilla, slik at varene låg i setet til returen ei veke seinare. Kortterminallane gjekk varme, så det var tydeleg at dette var eit populært tiltak. Ho som sat tvers over gangen for meg, handla for atten hundre kroner. Sprit, snop, solbriller, sølv og sigarettar. Alle dei 5 s'ane.

Og så kom drikkevarene, ungane fekk ein boks brus kvar, og Endre gomla muffins og eg drakk pils, og me var på stigande begge to. Igjen gløtta eg tvers over gangen, der mannen til den handleglade hadde fylt opp bordet sitt med to øl, sjampis, ein whisky og to gin tonic. Rutinert.

Eg trur aldri eg har drukke så lite som ein boks øl når eg har flogge. Ikkje til Oslo eingong. Men det er berre ein ting eg likar mindre enn rusa småbarnsforeldre, og det er førestellinga om at eg skulle vere ein av dei. Det var nok med den eine. Det er framleis litt uklårt for meg, det der med at vi skulle hjelpe Thomas Cook med å redde verda. Kanskje dei gav presentar av overskotet frå spritsalet til Regnskogfondet.

Sjølve flyturen gjekk fint. Redninga vart ipaden og teiknebøkene. Med jamne mellomrom måtte eg ned på dørken og sokne etter klossar og fargeblyantar. Med vekslende hell, kan ein seia. Kråka vår dalte dovent inn over den brunsvide ferieøya, mot flyplassen som heiter Palma. Då var det å pakka saman alle remedia, forklara smellet frå hjula som vart køyrt ut under understellet, vente på plinget som indikerer at ein kan løysa setebelta, og stå og trykka ei stund før ein gjekk av flyet i ein kladeis av sidisar og jærbruar.

Haren

PÅ REINÅ

*Me kvilde på reinå, eg og han far,
den gamle alltid bakskåren skar.
Eg som var ung, måtte bonnå binna.
Alt lyste gult, midt i travlaste vinna.*

*I kveld er alt klart te an Magnar kan koma,
med ny Massey og sjølbindar, utan ei skråma.
Nils Harry sit bakpå og spakane dreg,
- og gamlemerra slepp taka eit steg.*

*Eg sit atter på reinå, – og åra har gått.
Mykje har hendt, noko stort, noko smått.
Han far og han Magnar ligg begge i grav.
Ein grøn Deere dreg fårer
i molda sitt svarte hav.*

Tor Time

SE ALLE VÅRE FLOTTE HERSKAPELIGE BOLIGER

ROMSLIGE GARDSHUS

**BESTILL
GRATIS
HUSKATALOG**

boligpartner.no

RAUMARHEIM

I vår Herskabelig og Nostalg-serie finner du 28 ulike klassiske og tradisjonelle hus i størrelsesorden 108 til 499 kvm. Alle husene kan tilpasses og endres i henhold til de ønsker og behov du har. BoligPartner har siden oppstarten i 1993 bygget over 6.000 hus, og setter kvalitet, design og dyktighet høyt. Våre lokale konsulenter er kunnskapsrike og rådgir og hjelper deg underveis gjennom hele prosessen. Ta kontakt for en uforpliktende prat.

Se alle våre hus på boligpartner.no.

Loyd Jarle Hetland

Martin Vold

Sverre Vanvik

Jostein Moene

Øyvind Hebnes

Stavanger:	Kanalsletta 4	4033 Stavanger	Tlf: 48 11 17 00
Bryne:	Jernbanegata 9	4340 Bryne	Tlf: 51 77 19 60
Ryfylke:	Nyvollvegen 3	4160 Finnøy	Tlf: 908 28 531

BoligPartner

FAGLAG OG MØTE

Særheimdagen 2015 arrangeres 21. oktober

Økt matproduksjon og nye muligheter – fra ny kunnskap til verdiskaping er tema for dagen.

Sted: Veksthusloftet hos NIBIO (tidligere Bioforsk vest Særheim) kl. 1000 - 1500

Landbruksforskningen og -rådgivingen har i 2015 vært 50 år på Særheim. I løpet av denne tiden har miljøet vokst, og består i dag av bedriftene som utgjør Rogaland Landbrukspark – blant annet NLR Rogaland.

Dette ønsker vi å markere gjennom temaene på Særheimdagen 2015. Målgrupper er bønder, gartnere, rådgivere, forvaltning og politikere.

Program:

Formidling av kunnskap; Fra FoU til rådgiving og bruk av kunnskap hos bonden.
Arne Sæbø, NIBIO

Martin Svebestad, Klepp Rekneskapslag
Helga Hellesø, NLR Rogaland.

Hvilke muligheter gir satsingen på Bioøkonomi:

Behov for kunnskap til framtidig robust matproduksjon.

Alvhild Hedstein, adm.dir.NIBIO

Utfordringer for Vestlandslandbruket nå og i fremtiden.

Dag Jørund Lønning. Professor ved HLB.

Lunsj

i pauserommet til Klepp Rekneskapslag

Landbruk og teknologi – en matnyttig kombinasjon

Audun Korseth, NIBIO

Klimasmart landbruk- forventninger til forskning og rådgiving fra en matprodusents ståsted

Bjørn Mathisen, styreleder i Norsk landbruksrådgiving

Kåseri

Sjur Håland

For påmelding og flere detaljer se vår nettside: www.landbrukspark.no

Eller send en epost til post@landbrukspark.no eller rogaland@nlr.no

Tlf: 51 78 91 80 / 901 60 115

Frist for påmelding er 14. oktober

Gjesdal Sau & Geit

Værelaget: Gi beskjed i god tid om du trenger ny vær, eller om væren har blitt tapt på sommerbeite.

Bytting/utlevering av vær er blir 28. okt. på Kyllingstad, fra kl. 18:00 og utover!

Kontaktperson er Eirik Gilje, mob 986 27 984.

Styret

Kåring-sjå!

Gjesdal Sau&Geit i samarbeid med Blæse og fuglestadbokete-laget vil i år som i fjor arrangere Kåring-sjå lørdag 3. oktober!

Kåring-sjå vil ta sted ved Gjesdal bygdehus og oppstart vil være rundt kl 08:00.

Det vil og bli salg av middag, middagen vil bli servert fra kl 11:00 og utover.

Me ventar nærmere 200 lam som vil bli utstilt, i mange forskjellige raser. Så dette er verdt å ta turen å sjå!

Det vil og være et par bedrifter som stiller opp med stand av landbruks utstyr.

Velkommen!

Karmøy Sau og Geit inviterer til karingssjå

Søndag 27/9-15, kl. 11.00 hos Karmøy sveis og landbruk, Sandve.

Det blir i tillegg til karing kafé, utstilling av diverse utstyr til sau m.m.

Dersom bønder fra Karmøy kommune har værslam de ønsker å selge til liv, kan disse også tas med denne dagen. Ta da med egne grunder.

Evt. spørsmål rettes til; 98 23 74 29/93 82 63 55(villsau).

Hjertelig velkommen!

*Arr.: Karmøy Sau og Geit og
Haugaland villsaulag i samarbeid med
Karmøy sveis og landbruk.*

Slaktekurs Sandnes

Sandnes Sau og Geit arrangerer slaktekurs, med instruktør Stian Espedal, hos Nils Stian Vold, onsdag 14. okt. og skjærekurs mandag 19. okt., begge kvelder kl. 19.30.

Kursavgift kr 200 pr kveld og påmelding på SMS til Marianne Haga, tlf. 907 52 601, eller mail: hagamarianne@hotmail.com

Velkommen til hyggelige kvelder med sau i fokus!

Styret

Kåring 2015 Sandnes

Sandnes Sau og Geit holder kåring av værslam lørdag 3. okt. fra kl. 09.00 ved Noredalen Bygdehus.

Det blir servering av fåriskål fra kl. 12.00, kr 150, kun kontant.

Alle hjertelig velkommen for en hyggelig sauedrøs!!

Ved spørsmål, ta kontakt med Odd Einaar Lundervold, tlf. 911 90 945.

Arr.: Sandnes Sau og Geit

Årsmøte i Nærbø Bygdekvinnelag

onsdag 30.09. kl. 19.30 på bygdauset

Velkommen

Styret

Fagdag om beitesam- arbeid med sau og storfe

Tysdag 6. okt. kl. 11.00-15.30.
Stad: Refsnes på Byremo.

Program:

Beitesamarbeid på Refsnes v/ Odd Magne Refsnes, Trond Refsnes og Kjell Eikild. Hold av sau, utrangering av sau og uttak av lam til livdyr v/ Ove Myklebust, saueprosjektet.

Beitekvalitet og tiltak for god beitekvalitet v/ Svein Lysestøl, NLR-Agder.

Beiteavtaler og tilskottsordninger v/ Ole S. Gusdal, Fylkesmannen i Vest-Agder.

Fagdagen startar på beiteområdet på Refsnes og fortsett på Byremo bedehus.

Det blir servert kaffi og rundstykke.

Arr.: Prosjekt «Ny giv i sauehaldet i Vest-Agder» og Fylkesmannen i Vest-Agder

Bonden som byggherre

Torsdag 12. og 19. nov., kl. 09.30-15.00 på Særheim.

Bruksutbygging – god prosess og gjennomføring. For deg med konkrete byggeplaner, og for deg som tenker noen år fram i tid. Foredragsholdere inkluderer blant annet Susanne Pejstrup (Lean Farming, DK) og Vegar Brenne (byggningsrådgiver, NLR Nord-Trøndelag).

Deltakeravgift kr 800 for begge dager, eller kr 500 for en enkelt dag.

Påmelding innen 2. november, på rogaland.nlr.no eller til Karoline Kvamme, tlf. 997 85 225//karoline.kvamme@nlr.no

Arr.: NLR Rogaland, i samarbeid med flere

Time Bondelag

arrangerer praktisk HMS kurs, onsdag 14. okt. kl. 19.30, på Vestly gamle skule.

Praktisk HMS kurs er en del av KSL kravet.

Påmelding til Ståle Fjermestad, 988 39 805, innan 12. okt.

Styret

Studietur til Sirdal

søndag 4. oktober. Me reiser med buss med ferja frå Oanes kl. 09:00.

Besøk hos Tore Kvæven og hans nyoppførte sauehus på Kvæven.

Middag og omvisning på Kvæven Bygdatur. Etterpå besøker me Åse Bente Sinnes og Blåne Is. Halldor Gislason blir også med oss denne dagen.

Heimreise med ferja frå Lauvvik kl. 16:45. Eigendel kr 250,- pr person. Håper du blir med oss på tur!

Påmelding snarast til:

Jan Sigve: 905 93 305

Tore Hans: 924 06 752

Svein: 476 18 646

*Arr.: Forsand Bondelag, Strand og Forsand
Bonde- og Småbrukarlag og
Forsand Sau- og Geit*

BLI MED PÅ KALVEKURS

Møt Rikke Engelbrecht fra landbruksrådgivingen i Danmark.

Auditoriet på Øksnevad videregående skole

Torsdag 22. oktober 2015 kl. 10.00 – 15.00

Program

- Innledning: Stell av Sinku og kalv i Norge, *Kay Arne Aarset, Tine og Ingrid Ropeid, FKRA*
- Stell av sinku, *Rikke Engelbrecht*
- Stell av kalv, *Rikke Engelbrecht*

Rikke Engelbrecht har tittel agronom, samt en doktorgrad (phD) innen kalvehelse. Hun blir sett på som «Kalvedronningen» i Danmark, og er kjent for å være meget engasjert og snakker direkte «fra leveren». Hun er uten tvil Danmarks mest kjente kalverådgiver.

Det vil være et måltid varm mat og kaffe under kurset.

Kursavgift: 500 kr /person.

Påmelding

Innen 15. oktober til Ingrid Ropeid FKRA, tlf 916 09 800 eller e-post ingrid.ropeid@fkra.no

Les mer på www.fkra.no eller kontakt en av våre storfekonsulenter.

Felleskjøpet Rogaland Agder

FRA BONDE TIL BONDE

MASKIN/UTSTYR salg

Fordson Power Major
 med Hamjern 120, selges.

Tlf. 911 07 603

ARBEID UTFØRES

-Snitting gras/
 avlesservogn
 -pickup vogn
 -Spreiing/raging gras/slåing
 -Gjødselmiksing 7 m
 -Graving/steinløgning

Tom Eirik Grødem
 Tlf 991 15 073

**Garpestad
 saueklipping**

Tlf. 97 42 46 54

HØY/ HALM

Silofôr og høyensilasje,
 gamle og nye, fra kr 350,-/stk.

Tlf. 950 54 000

Grasballer til salgs.

God kvalitet, med ens.midd.,
 10 lag plast. Pris etter innhold
 og vekt.

Vesttun Samdrift, Sandnes,
 916 01 788/996 10 307,
 ejs@kleppnett.no

1. slått

H3 høy i rundballer med 12 lag
 plast. 80 % timotei, 75-80 %
 tørrstoffinnhold, 9 % protein.

2. slått

Høy i rundballer. Timotei.
 Fint kuttet for minimalt forspill.
 Transport kan ordnes.
 Lagret på Sola.

Kontaktes på 409 20 999

Frøhøy og tørr halm

pakket i firkantbunt, til salgs.

Tlf. 957 44 584/991 08 360

Grasballar til salgs.

Ca. 1.500 stk. (God kvalitet).

Tlf. 971 79 850

DIVERSE

Maursyre

32 kanner à 25 liter til salgs.

Tlf. 911 99 896

MELKEKVOTE

**Mjølkekvote
 ønskes leigd.**

Rogaland Tlf: 975 20 794

Betongspalter

3, 6 m ønskes kjøpt.

Tlf. 922 55 786

LIVDYR

Hereford til salgs

Stambokførte kviger og okser
 selges fra godkjent avlsbesetning.
 Ring etter kl.16.

Jøsang Hereford
 902 08 280 (Anne)

**2 nykalva Rød Holstein
 kviger**

Far: 33114 Canvas. Høg
 melkeindeks.

Selges for kr 25.000 pga. kvote.

Tlf. 950 26 485, Hadle

Har for salg

store, fine sau og værlam av
 gammel norsk sau (Villsau).

Asbjørn Høiland
 tlf. 988 37 446

Oxford Down værlam

til salgs.

Tlf. 405 52 693

NKS indekssvêrar

til salgs.

Sandnes Vêraring v/Olav,
 tlf. 995 40 975

Kjøttkåra Texel & Nor-X (NKS)

lam til salgs.NSG reg.avlsbesetning.

Gode referanser på slakte kvalitet.

Værlam av Drinkstone 201090222.

NKS/NorX linj.Netto,Krokanruggen.

Leveres kåra, vaksinert og fotbada.

Holmaholen

Rogaland

Tlf: 51 61 98 80 / 411 00 771

Utleiemaskiner Felleskjøpet Klepp

Avant minilaster på henger
 Vedmaskin med bildrag
 Fliskutter med bildrag

Felleskjøpet Rogaland Agder

Tlf. 913 50 835

v/Martin Galta

**Kjøle- og fryseanlegg/
 varmepumper**
 Sola Kjøleservice,
 tlf. 918 53 800

**Tiger meisel til
 gravemaskin**

Alle størrelser. Stort lager.

**Karmøy
 Sveis & Landbruk**

Tlf. 52 81 80 60

www.kslagri.no

**Transportkasse
 Kalv, gris og sau**

Mål B 2m L 1,6m H 1,2m

kr 14.500,- + mva

**Karmøy
 Sveis & Landbruk**

Tlf. 52 81 80 60

www.kslagri.no

Neste Bondevennen kjem 2. oktober

Bv 40	2. oktober
Bv 41	9. oktober
Bv 42	16. oktober
Bv 43	23. oktober
Bv 44	30. oktober
Bv 45	6. november
Bv 46	13. november
Bv 47	20. november
Bv 48	27. november

Fristen for annonsar er torsdag veka før utgjeving.

På jakt etter usynlege sjukdommar

Legg bonden sjuke poteter i jorda, må han rekne med å få sjuke poteter opp att. Nå skal Bioforsk finne dei sjukdommane som ingen kan sjå. Ragnhild Nærland, forskar i Bioforsk Plan-tehelse, viser til at setjpoteter er ei veldig viktig smittekjelde for mange virus, bakteriar og soppar. Nærstad startar no eit prosjekt for betre og friskare setjpotetar, «Pottifrisk». Fyrst vil ho sjå på kva bakteriar som er årsake til dei problema dei ser, og så skal dei måle opp kor mykje smitte det er. Problemet er at mange av sjukdommane opptre som usynleg, latent smitte. Knollane ber altså med seg smitte utan at han synast.

Bioforsk.no, 3/2-2015

Høyteknologi og økt dyrehelse

FAO, FN's organisasjon for landbruks og mat, og SIB, Sveitsisk institutt for bioinformatikk, skal samarbeide om å utvikle høyteknologisk utstyr for å bekjempe infeksjonssykdommer hos dyr. SIB er utstyrt med datamaskiner, databaser og software av høy ytelse, og en kunnskapsdatabase brukt til screening og overvåkning av zoonoser, eller infeksjonssykdommer som kan overføres fra dyr til menneske. Senteret skal nå jobbe med å øke tilgangen på topp moderne teknologi til bruk i kampen mot virusykdommene.

Landbruks- og matdepartementet, 19/02-2015

GODKALVEN

Godkalven er leverandør av utstyr, hytter, innhegninger og løsninger for stell og føring av kalver og andre husdyr.

Melketaxi

- Enkel og rask melkeføring
- Pasteurisering for sunn melk
- Tanker fra 115-290 liter
- Reduser føringskostnader
- Enkelt renhold

Melketanker

- 50-300 liter melketank
- Fleksible løsninger
- Større tanker kan og leveres
- Hurtig og stabil kjøling
- Røring med autostop
- Elektronisk kontrollpanel
- Rustfritt stål
- Enkelt renhold
- Energieffektiv

Godkalven AS - Flassamyrveien 265, 4332 Figgjo

Tel. 908 26 618 - www.godkalven.no

• Dokumentert lik avling som ved bruk av tradisjonell mineralgjødning

• Lengre virkning, bedre smak og avbeiting

• Kan leveres med/uten tilsatt kobolt som standard og med kobber som bestillingsvare

HELgjødning

Norges smarteste beitegjødning!

Helgjødning kombinerer egenskapene til hønse- og gjødningen med styrken til mineralgjødningen.

Gjødningen er utviklet i samarbeid med NLR Rogaland.

Se www.naturgjodning.no for mer informasjon og tester/rapporter.

NORSK NATURGJØDSEL

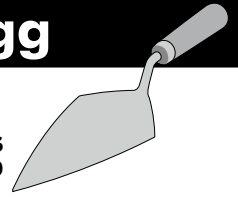

Rindavegen 180 4352 Voll | Pb. 208 Sentrum 4001 Stavanger
T: 51 42 00 22 | E-post: info@naturgjodning.no www.naturgjodning.no

Landbruksbygg

Frå kjellar til tak, nybygg og rep./ominnredning.

Gunnar Høien AS
Tlf. 900 79 400

Rørleggeren for landbruket

Comfort
Mæland Rør as

Comfort Mæland Rør as
Langgata 15
4362 VIGRESTAD

Tlf: 51 43 73 01 Fax: 51 43 78 89
e-mail: vigrestad@comfort.as
www.comfort-vigrestad.no

Skal du bygge eller reparere driftsbygning?

Be oss om uforpliktende tilbud!

Konkurransedyktige priser:

Drensrør / overvannsrør 110 mm - 630 mm

Pumper til alle formål:

silosaftpumpe - sentrifugalpumpe -
vanningspumpe - brønnpumpe (borehull)

Vi forhandler alle Perstrup-produkter

bl.a.:

- gjødseltanker
- skrapegulv nå også med gummibelegg
- industritanker
- tankoverdekning
- førtanker
- komplette fjøssystemer
- plansilo

4M beholdere
Størrelse 10-50 elementer
Også 5m høyde

Vi leverer rømningsstiger for bruk innvendig.

Mob. 932 15 061
www.perstrup.dk

PERSTRUP
NORGE AS

Opp?

Behov for lift? Vi har utleie på Bryne, Vigrestad og Vistnes i Randaberg. Ring oss på 970 85 666 og nå nye høyder!

www.ekstralift.no

Materialer til driftsbygning

Savelekter, kledning og villmarkspanel

Bark og flis

Tlf. 51 45 13 39/99 44 79 03
99 15 52 33

Ned?

Vi leier ut minigravere fra 1,7 til 2,6 tonn, med eller uten førerhytte. Meislehammer, steinklype, hyggelige priser. Ring 970 85 666!

www.ekstragraver.no

Betongspalter

til storfe og gris
Rimelige priser
Karmøy Sveis & Landbruk
Tlf. 52 81 80 60
www.kslagri.no

Høvel, sagespon og bark

til salgs. Leveres i 20-80 m³ lass. Nå også sponballer.

sagespon

borge.meland@gmail.com
Mob.: 911 74 250

I tillegg til alle typer betongsaging tilbys:

- KJERNEBORING
- MEISLING
- ALT I RIVING

Vi utfører rilling av spaltegulv/oppsamlingsareal i fjøs, med gode erfaringer.

KAY'S
BETONGSAGING

Nærbø

Tlf. 908 37 365

FORSKALING OG BETONGARBEID

Fjøs, smalhus, grishus og redskapshus til landbruket

Lommi

Jan Inge Lomeland
975 14 883

Bygge driftsbygning?

Vi hjelper deg fra idé til ferdig byggeplan

Fokus på logistikk, økonomi og god bygningsløsning i samarbeid med logistikk ekspert Susanne Pejstrup

Kontakt oss på tlf. 51 78 91 80 eller 51 78 69 90.

Besøk oss på rogaland.lr.no eller www.kleppgrl.no

Norsk Landbruksrådgiving

Rogaland

Klepp Rekneskapslag
- økonomi og utvikling i jærsk land

Komplette landbruksbygg
Forhandler av byggevarer for landbruket.

GRUDE
LANDBRUKSBYGG

Bedriftsveien 35, 4353 Klepp stasjon.

Tlf. 51789850, epost: post@grudebygg.no

www.grudebygg.no

ALT AV BETONGARBEID UTFØRES

Skal du bygge nytt, eller fikse på noe gammelt?

Hus, driftsbygning, plansilo, vi kan det meste – spør oss om pris!

Mob: 95 25 64 70, e-post: kjetil@oh-entreprenor.no

www.oh-entreprenor.no

Øster
Hus
Entreprenør

Vi har oljen som tåler det meste, selv prisen.

Motorolje JD pluss 50 II 15W-40
fra kr 45,- pr. liter

Transmisjonsolje JD HY GARD
fra kr 44,- pr. liter

John Deere smørefett patron
fra kr 39,- pr. stk.
Kartong - 12 stk. fra kr 390,-

Felleskjøpet Rogaland Agder

Nesvik Landbruksbygg as

- Betongarbeid
- Påbygg
- Nybygg
- Meisling
- Betongsaging
- Kjerneboring
- Salg av betongelementer

Stian Nesvik, 957 60 445 / E-post: stian @nesvik-lb.no

Vigrestad Maskinutleige A/S

v/Sigmund Nesvik. Tlf 90 40 89 78

Vi utfører alt innen JORDBEARBEIDING • GRØFTING.

• **PLØYING** m/4 skjærs vendeplag. • **AMAZONAS SKÅLHORV**, 4 m bredde. • **KIVI PEKKA** rake- og hentemaskin av stein i en operasjon, 5 m bredde. • **KROSSKILLER**, 6 m bredde • **KUHN SÅMASKIN** m/2 frøkammer også direktesåing. • **Utleie av dyretransporter**. • **MINIGRAVER** fra 1-13 tonn.

Stavnem & Vigrestad AS

Industrigata 10, 4362 Vigrestad - Telefon 51 77 18 80

Internett: www.stavnem-vigrestad.no. E-post: post@stavnem-vigrestad.no

Vindu med PVC karm		Dører PVC med glass/tett		Dører vannfast X-finer		Stål/branddører EI60	
Str. cm, b/h	Lukke vindu	Fast vindu	Str. i cm, b/h:		Str. i cm, b/h:	Str. i cm b/h:	
100 x 100*	kr 1350	kr 1080	89 x 209/199*	kr 4850	89 x 209/199	kr 5184	89 x 209* kr 4948
113 x 94*	kr 1490	kr 1190	99 x 209/199*	kr 4970	99 x 209/199	kr 5323	99 x 209* kr 5105
113 x 78*	kr 1340	kr 1070	109 x 209/199	kr 5550	109 x 209/199	kr 5463	109 x 209 kr 5380
120 x 80*	kr 1390	kr 1110	119 x 209/199	kr 5950	119 x 209/199	kr 5625	119 x 209 kr 5880
120 x 60*	kr 1290	kr 990	149 x 209/199	kr 7950	149 x 209/199	kr 8104	149 x 209 kr 8696
100 x 50*	kr 1160	kr 930	179 x 209/199	kr 9650	179 x 209/199	kr 9149	179 x 209 kr 9880
60 x 60*	kr 990	kr 790	199 x 209/199	kr 10750	199 x 209/199	kr 10848	199 x 209 kr 10650

Himlingsplate hvit Plastmo for fjøs: kr 68,50 pr. m²Veggplater kompakt 12 mm: kr 247,- pr. m²Veggplater kompakt plast 6 mm: kr 164,- pr. m²100 år med sunt bankvett | 1915 2015

Bankmøte hos deg?

Rente
generasjonsskiftelån:fra **2,90%**DISTRIKTSSJEF ROGALAND
Peder Skåre

Tlf 911 01 528

peder.skare@landkredittbank.no

Har du planer om utbygging, eiendomsoverdragelse eller andre prosjekter innen landbruket? Kontakt Peder og gjør avtale om en bankprat hjemme på gården. Les mer om våre banktjenester på Landkredittbank.no.

 Landkreditt Bank
Sunt bankvett

Eierskifte i landbruket

Kurset tar for seg formelle, økonomiske og mellommenneskelige sider ved eierskifte. Vi oppfordrer begge generasjoner om å delta, møt gjerne flere fra samme gård.

Evje:

Fredag kveld 6. november
og lørdag 7. november
2015 - påmeldingsfrist 30.
oktober 2015.

Stoa:

tirsdagskvelder 26. januar, 2.
og 9. februar 2016. - påmel-
dingsfrist 18. januar 2016

Pris: 1500,- pr. person eller 2500,- pr familie/gård
Påmelding/ Tlf 37 00 51 90 / linda@okorad.no /
info: www.okorad.no

Økonomisk Rådgivning AS

- for landbruk og bygdenæringer

Brannvarslingsanlegg

Vi leverer og monterer og tar service på FG-godkjent brannvarslingsanlegg til landbruk. Vi selger alt av brannbekjempende utstyr og førstehjelpsutstyr til landbruk. Ta kontakt for befaring.

Stian Stokka

Servicetekniker Brann
Stokka Brannteknikk

tlf 453 98 866

post@stokka-brannteknikk.no

**Bateman
rundballekorg**
3.790,- + mva

**Bateman beite-
grinder og port søyler**
Sjekk våre priser.
Mange størrelser.
0,90m - 5,90m bredde.

**Bateman
sauevender**
kr 12.900,-
+ mva

Importør til Norge

Bateman kraftforautomater

Liten (12 eteplasser) 2.990,-
Stor (24 eteplasser) 4.290,-
+ mva

HAGIA Karmøy
ekte utstyrs glede

www.hagiakarmoy.no - torasle@hagia.no
Tlf. 52 84 67 88/913 74 744

Takk for tilliten!

Vi gratulerer Jostein og Arne
Fjermestad med nytt kyllinghus.

**GRUDE
LANDBRUKSBYGG**

Epost: post@grudebygg.no - Telefon: 918 71 505

Foto: Arild Vik, Markedsavdelingen reklamebyrå

Lån til nye bønder

**Er du under 40 år og skal kjøpe landbrukseiendom?
Da har vi en løsning som passer perfekt for deg.**

Med pakken Lån til nye bønder får du lån med rente fra 2,9 %, sparing og forsikring for både deg og gården. Landbruksteamet vårt kjenner godt til utfordringene og behovene i landbruket. Du får en fast rådgiver, som du kan treffe både hjemme på gården og på ett av våre mange kontorer.

Interessert i å vite mer?

Du treffer oss på telefon 02008.

SpareBank
SR-BANK

DET BESTE FOR SAUEN OG DEG

Vel du Reime Tulla systemgolv, får du ein unik kombinasjon av dyrevenlege plastrister i liggearealet og strekkmetallrister, i område med høg trafikk som framfor førbrett. Dette gjev deg og sauene ei hel rekkje med fordelar. Sklisikker og lun liggjeplass på plastarealet samstundes som du får betre klauvslitasje og gjødselgjennomgang i område med mykje trafikk.

Med Tulla systemgolv får du og eit breitt utval med bæringer/dragarar, som dekkjer dei fleste spenn. Reime sin fleksible konstruksjon og produksjon på Nærbø, gjer at ein kan finna ei svært god og stabil løysing for dei aller fleste tilhøve. Med jamn belastning 200 kg/m². Dette gjer det lettare å få til ei optimal løysing i eksisterande bygg, så vel som til nybygg. Ein kan då få til enklare montering og ikkje minst velje kostnadseffektive bygningstekniske løysingar, for bygget elles.

Reimes fôrkasse for optimal dyrevelferd

Den har langsgåande open etefront utan spiler. Dette gjer den sikker mot hending og sikrar maksimal dyrevelferd. Fôrkassen vert levert i fleire lengder og med eit breitt utval av endeløysingar. Noko som gjev unike moglegheiter med tanke på ulike fôringsalternativ. Kjenneteikn elles er solid kvalitet, enkel bruk og omstilling. Den har gitter som held fôret på plass og minimerer fôrsøl. Eteåpning regulert raskt med enkle handgrep når fôrnivået minkar. Avrunda kantar gjer den ekstra dyrevenleg. Svært enkel montering er og noko du vil verdsette.

Reime kraftfôrstasjon

Individuell tildeling av kraftfôr fleire gonger i døgnet, gjev deg full kontroll på tilvekst og hold på dyra. Dette gjev og vesentleg betre fôrutnytting med jamnare pH i vomma og betre næringsopptak. Automatisk opptrapping før lemning sikrar best mogleg næringsbalanse og mjølkeproduksjon i dieperioden. At Reime storbingeløysing med kraftfôrstasjon frigjer ca. 20 % areal i forhold til tradisjonell løysing er og eit viktig moment du skal vurdere. Reime kraftfôrstasjon har justeringar som gjer det mogleg å optimalisera dyreflyten uavhengig av rase og driftsopplegg.

Reime strekkmetall i ramme

Skal du ha strekkmetallrister i ramme? Den spesielle Reime konstruksjonen kor strekkmetallet ligg "laust" i ramma, gjev deg eit «levande» golv som har suveren gjødselgjennomgang. Blir strekkmetallet utslitt, kan du løyse endeprofilen med to skruer og skifte til nytt. Alt er godt dimensjonert og produsert i høg kvalitet. Det er ingen sveisepunkt i strekkmetallet som gir fare for utmattingsbrot eller svekking i galvaniseringa.

Felleskjøpet Rogaland Agder

Reime

Vi fornyer viktig produksjonsutstyr

Fra 7. september og ut oktober skal det gjennomføres flere oppgraderinger av vårt produksjonsutstyr på Kvalaberg. Dette medfører at deler av anlegget må stenges ned i perioder. Gevinsten i etterkant er et mer kostnadseffektivt produksjonsutstyr som vil gi enda bedre kraftfôr.

Bestill kraftfôr i god tid

Perioden fra uke 37 og ut 44 vil derfor gi en del utfordringer på kapasitet. Som en generell henstilling vil vi derfor be våre kunder om å bestille kraftfôr i god tid.

- Bestill sekk så fort som mulig og sørg for å ha litt buffer ut oktober
- En del bestillingsvarer vil ikke bli utlevert i enkelte perioder (spesielt i uke 41, 42 og 44)

Takk for hjelpen

Vi hadde en lignende situasjon i februar 2014 der samarbeidet med våre kunder gjorde at utleveringen av kraftfôr gikk meget bra, det takker vi for. Vi håper selvfølgelig at vi skal få til det samme denne gang også.

Fri tilgang på FORMEL Lam Haust til lam

I enhver flokk er det alltid lam som ikke fikk den forventede tilveksten i løpet av sommeren. En kan velge forskjellige strategier for å føre disse fram slik at en oppnår høyere vekt, klassifisering og pris på lammet.

Alt etter tida en har til rådighet, gras og grovfôr-ressursene på garden. Begrensa grovfôr og fare for brunstsmak på værlam er faktorer som taler for en rask framføring. Slakteriene sin prisløype premierer også slakting tidligere på høsten. Det kan også være en fordel å bli kvitt slaktelam før sauene skal inn for vinteren.

Vommiljø

I praksis er rask framføring fri tilgang på FORMEL Lam Haust. Sjøl om FORMEL Lam Haust er et framifrå spesialfôr for appetittføring av lam, må tilvenninga gå gradvis.

Helst over 14 dager for at vommikrobaner skal tilpasse seg og en skal unngå sur vomgjøring (acidose). Acidose fører til appetittsvikt og en taper tilvekst.

Parasitt og pulpanyre behandling

Innvortes parasitter kan mange ganger være årsaken til at lamma ikke har forventet vekt.

Parasittbehandling like etter hjemkomst vil derfor være en god investering. Snakk med dyrlegen. Det er også dyrlegen som må vaksinere mot pulpanyre.

Mottak av korn

Det står fortsatt mye korn som venter på godt treskevær, spesielt i Rogaland. Mye av kornet som fortsatt står ute ble sådd i juni måned. I uke 38 kom det inn svært mye korn til våre kornmottak. Avlingsnivået er variabelt, og vanninnholdet likeså. Foreløpige analyser tyder på at hektolitervektene ligger noe under nivået for basis kvalitet.

Tabellen under viser antall kg som er veid inn på de ulike mottaksanleggene til FKRA pr. medio september.

Anlegg navn	Totalt
Bryne	972 543
Kvaleberg	2 018 987
Mjåvann	2 164 060
Vanse	663 360
Totalsum	5 818 950

Varmgang i fullfôret?

GrasAAT Korn er et syrebasert konserveringsmiddel for lagring av korn, mais, fullfôr, våtfôr og biprodukter av korn. GrasAAT Korn er langt mer brukervennlig enn ren propionsyre.

Produktet er langt mindre etsende og korroderende, og det gjør arbeidsmiljøet betydelig sikrere enn med rene syrer. GrasAAT Korn er mindre flyktig, og man slipper den sterke lukten som ren propionsyre har.

Et konserveringsmiddel for bruk ved:

- stabilisering av fullfôr og våtfôr
- lagring av fuktig, helt korn
- ensilering av krosset korn
- ensilering av sterkt fortørket gras

Dosering ved stabilisering av fullfôr

Det tilsettes 1 – 3 liter GrasAAT Korn pr tonn fullfôr. Start med lav dosering, og øk ved behov. Husk at bruk av effektive ensileringsmidler i grashøstinga, reduserer risiko for varmgang i fullfôret.

Stabilisering av fullfôr og våtfôr

Fullfôret er svært utsatt for varmgang etter at det er mikset i fullfôrblenderen. Sammensetningen av GrasAAT Korn gir en effektiv beskyttelse mot varmgang i fullfôr, og mot uheldig bakterievekst i våtfôr.

Konservering av rått, helt korn

Ved bruk av GrasAAT Korn, kan kornet anvendes i egen besetning uten forutgående tørking. Dette krever mindre investeringer i faste anlegg, og metoden har stor kapasitet ved innhøstingen.

Krossing og ensilering av korn

GrasAAT Korn er et effektivt ensileringsmiddel ved krossing av korn. Også denne metoden gjør det mulig å bruke eget korn i husdyrproduksjonen uten forutgående tørking.

Konservering av sterkt fortørket gras

Ved produksjon av sterkt fortørket høyensilasje til hest, er ofte muggdannelse et problem. GrasAAT Korn gir bedre virkning mot mugg og gjærsopp.

GrasAAT Korn leveres i kanner, fat og containere. Produktdatablad kan lastes ned på www.fkra.no.

Tilbake fra permisjon

Marte Johannessen, salgskonsulent for storfe og hest er nå tilbake fra permisjon.

Marte kan kontaktes for faglige råd, forplanlegging og annen veiledning på telefon 980 76 184 eller pr E-post:

marte.johannessen@fkra.no.

Felleskjøpet Rogaland Agder

MRSA – Smittebeskyttelsestiltak avgjørende framover

Etter at det ble påvist LA-MRSA i en formeringsbesetning i Rogaland i august, viste prøvesvarene 50 negative og 5 positive for de 55 besetningene som har hatt direkte kontakt med formeringsbesetningen.

De 5 besetningene som har testet positivt får tett oppfølging både av Mattilsynet og Nortura, og det er viktig å sikre at smitten ikke får spre seg videre.

– Både for Nortura og svine-næringa er det sterkt å håpe at Mattilsynet klarer å finne smitteveiene. Skal vi klare å holde MRSA unna norske grisehus i framtida er det ekstremt viktig at vi har gode rutiner for å unngå å få smitten inn. Men det er også helt avgjørende å

ha testingsrutiner som klarer å fange opp smitten raskt dersom smitteintroduksjon har skjedd, særlig kritisk er dette i avlsbesetninger, sier Ingrid Melkild, veterinær og fagsjef for mattrygghet i Nortura.

Rente/betingelser på låneinnskudd i Nortura SA

Med bakgrunn i utviklingen i markedsbetingelser på bankinnskudd, har Nortura SA funnet det riktig å justere rentesatsen på låneinnskudd overfor medlemmer i Nortura SA fra 20. september 2015.

Innskuddsbetingelsene differensieres avhengig av innstående beløp, etter følgende skala:

0 - 49.999 kr	rentesats 0,30 % p.a.
50.000 kr - 1.999.999 kr	rentesats 1,80 % p.a.
over 2.000.000 kr	rentesats 1,90 % p.a.

Alle satser gjelder fra første krone.

Endringer i Norturas konsernledelse

Konsernsjef Arne Kristian Kolberg utnevner konserndirektør for Råvare og Medlem, Hans Thorn Wittussen, til visekonsernsjef.

Wittussen overtar stillingen fra Egil Olsvik som fortsetter i konsernledelsen som konserndirektør for fjørfe og egg.

Endringene er gjennomført.

Nylig begynt med sau eller skal starte?

Prosjektet "Økt sau- og storfe kjøttproduksjon i Møre og Romsdal" arrangerer kurs for nybegynnere på sau.

Første kurs blir i Ørsta, Åmdalen ungdomshus, lørdag den 31. oktober, og andre på Tingvoll, Bioforsk (NIBIO) lørdag den 7. november. Begge steder fra kl. 10:00-18:00.

Kursa er gratis å delta på. Fullt program finn du i kalenderen på medlem.nortura.no. Det vil bli ar-

rangert eget kurs om lammings i februar/mars 2016. Bygning og innredning vil være tema på småfesa-mlingen i januar 2016.

Påmelding til Mathilde Solli Eide, tlf. 481 20 936 eller mathilde.solli.eide@nortura.no innen 23. oktober for kurset i Ørsta, og 30. oktober for Tingvoll.

Nå kommer høstnyhetene i butikk

– Gilde har denne høsten gjort det enkelt å lykkes med produkter som det vanligvis kan være vanskelig å få til. Samtidig får forbrukerne flere valgmuligheter ved at det lanseres nye varianter av populære produkter.

Op Prior gjør det i høst enda lettere å spise sunt. Blant nyhetene blir det enda bedre smaker, enda lettere produkter og enda enklere tilberedning. Flere av nyhetene fra Prior er også Nøkkelhullsmerket.

Alle nyhetene kan du lese om på medlem.nortura.no, der vil du også finne en oversikt på hvilke butikker nyhetene finnes.

Nortura inviterer til fagtur til Royal Highland

Turen er fra 22.-27. juni 2016 og går med fly tur-retur Stavanger - Aberdeen. Bussturen i Skottland går over høylandet til Edinburgh. Det er lagt opp til et faglig program med besøk på både kjøttfe- og sauegårder.

Det er lagt opp til en hel dag i Ingliston på Royal Highland Show.

Fullt program og mer informasjon om turen finner du i kalenderen på medlem.nortura.no.

Påmelding innen 4. desember, og det er "først til mølla" som gjelder. Påmelding gjøres til Karin Fuglestad, tlf. 480 11 629 eller på e-post karin.fuglestad@nortura.no.

Prisendringer

Fra mandag 21. september reduseres avregningsprisen for storfe med henholdsvis kr 0,58 per kg for ung okse, kastrat og kvige, kr 0,65 per kg for ung ku, ku og okse og kr 0,86 per kg for kalv over 50 kg.

Avregningsprisen for lam reduseres med kr 0,89 per kg. Samtidig reduseres sesongtillegget med kr 1,00 per kg.

Avregningsprisen for geit reduseres med kr 0,07 per kg, mens avregningsprisen for slaktegris og purke reduseres med kr 0,01 per kg.

Endringene skyldes redusert engrospris for storfe og lam jf. varslet i prisløype, endringer i skinn og hudverdier på storfe og småfe og reduksjon i verdien av spiselig innmat fra storfe og gris.

Fra mandag 21. september reduseres også smågrisprisen med 20 kroner per stk. Dette samsvarer med prisnedtrappingen for slaktegris inn mot jul.

Kadaverhenting

Telemark, Aust-Agder til riksv. 9	901 43 399
Sør-Rogaland, Vest-Agder til riksv. 9	51 43 12 10
Ryfylke (øyene)	975 29 218
Nord-Rogaland opp til Sognefjorden	905 62 045
Sogn og Fjordane nord for Sognefjorden	57 87 69 00
Sunnmøre og deler av Nordfjord, nord for Nordfjorden	908 94 650

Nødslakt

Telemark og Aust-Agder	416 18 622
Sør Rogaland/Vest-Agder + Dalane utan Bjerkreim	478 73 179
Sør-Rogaland (Eigersund/Forus)	480 11 600
Nord-Rogaland (dagtid)	480 99 248
Nord-Rogaland (kveld/helg) + Bergen og Hardanger	977 52 537
Resten av Hordaland	482 88 105
Sogn og Fjordane - Sogn	992 27 133
Sogn og Fjordane - Nordfjord sør for Nordfjorden inkl. Stryn sentrum til Oppstryn + Sunnfjord	992 27 133
Sogn og Fjordane - Nordfjord nord for Nordfjorden og Sunnmøre	908 94 650/ 977 75 210
Romsdal og Nordmøre	975 75 137

Medlemsbutikker

Førde	57 83 47 49 / 948 38 141
Forus	52 87 78 24
Egersund	51 46 41 68
Sandeid	52 76 42 18
Voss	476 75 411
Bergen	55 36 21 20 / 918 04 555

Det er tid for å samlast til Agro Hordaland att på Quality Hotell Edvard Grieg på Sandsli, ved Flesland

Program for fredag 6. november

Frå kl. 14.00	Registrering av møtedeltakarar og enkel servering (fingermat)
kl. 15.30	Opning av Agro Hordaland – Even Øyri, leiar av Samarbeidsrådet "FOODS OF NORWAY" Mat frå norske råvarer v/Torstein Steine, instituttleiar, Noregs Miljø- og Biovitenskapelige Universitet (NMBU) Råvarer til kraftfôr – korleis skal vi klare å kombinere berekraft og kostnadseffektivitet v/Kari Røhne, markedsjef kraftfôr Felleskjøpet Agri Ordsifte. Møteleiar: Frøydis Haugen, leiar Hordaland Bondelag. Møteslutt kl. 18.00.
kl. 19.30	Aperitiff, festmiddag og underholdning Utdeling av BU-prisen og Agro Hordalands Heiderspris

Program for laurdag 7. november

Kl. 09.00	"Bonden i hamsterhjulet" Skråblikk på landbruket av Siri Helle http://www.litteratursymposiet.no/overnatting/siri-helle-
Kl. 10.00	Må vi ligge på topp i ulukkesstatistikken? v/Steinar Herheim tidlegare bonde http://www.bt.no/nyheter/lokalt/Bonder-har-landets-farligste-jobb-3401443.html
Kl. 11.00 – 13.45	Valfrie temabolkar (meir info på www.agrohordaland.no)
Kl. 14.00	Avslutning og lunsj

Prisar for Agro Hordaland:

- I enkeltrom med alle måltider pr. person, kr. 2.100,-
- Festmiddag for ikkje boande pr. person, kr. 850,-
- I dobbeltrom med alle måltider pr. person, kr. 1.650,-
- Kun møte laurdag m/lunsj pr. person, kr. 650,-

Det må kjøpast drikkebongar til bruk under festmiddagen, ved registreringa, i pauser og før middag.

Gratis parkering ved hotellet.

Betaling for Agro Hordaland må gjerast på nett på www.agrohordaland.no ved påmelding og ved å bruke betalingslink. Om nokon ikkje kan betale på nett, ta kontakt på telefon 800 33 315 v/Unni Osland for påmelding og betaling.

Kom og ver med på framtidsretta helg saman med andre frå landbruket!

Agro Hordaland er eit samarbeid mellom Nortura, Tine, FK Agri og Hordaland Bondelag

Nortura
bondens selskap